

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı

Spor Yönetimi Bilim Dalı

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN LİDERLİK VE
ÖZERK-BAĞIMLI KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Serhat TOPÇU

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Aydın PEKEL

İstanbul – 2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Serhat TOPÇU

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Ortaöğretim Öğrencilerinin Liderlik ve Özerk - Bağımlı Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Antrenörlük Eğitimi

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 20.05.2021

Sayfa Sayısı : 96

Tez : Dr. Öğr. Üyesi Aydın PEKEL

Danışmanları

Dizin Terimleri : Öğrenci, Liderlik, Özerk - Bağımlı Kişilik

Türkçe Özet : Araştırmanın amacı Büyükçekmece İlçesinde bulunan Nezihe Hasan Kılıç Anadolu Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin liderlik ve özerk-bağımlı kişilik özelliklerinin incelenmesidir. Bu araştırmanın evrenini İstanbul/Büyükçekmece İlçesinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri, örneklemini ise Nezihe Hasan Kılıç Anadolu Lisesinde 2020-2021 Eğitim- Öğretim yılında öğrenim gören tesadüfi yöntemle seçilen öğrenciler oluşturmaktadır. Gönüllülük esasına dayalı yüz yüze ve online olarak anket (survey) tekniği uygulanarak veriler elde edilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırma modeli olan ilişkisel tarama yöntemi ve nedensel karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada veri toplamak için kişisel bilgi formu,

"Liderlik Ölçeği" ve "Sosyotropi-Otonomi Ölçeği" araç olarak kullanılmıştır.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Serhat TOPÇU

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı
Spor Yönetimi Bilim Dalı

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN LİDERLİK VE
ÖZERK-BAĞIMLI KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Serhat TOPÇU

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Aydın PEKEL

İstanbul – 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Serhat TOPÇU

.../.../2021

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Serhat TOPÇU' nun “Ortaöğretim Öğrencilerinin Liderlik ve Özerk - Bağımlı Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ anabilim dalı, SPOR YÖNETİMİ bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza
Başkan
Doç. Dr. Osman PEPE

İmza
Üye
Dr. Öğr. Üyesi Aydın PEKEL
(Danışman)

İmza
Üye
Dr. Öğr. Üyesi Taner ATASOY

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2021

İmzası
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Araştırmanın amacı Büyükçekmece İlçesinde bulunan Nezihe Hasan Kılıç Anadolu Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin liderlik ve özerk-bağımlı kişilik özelliklerinin incelenmesidir. Bu araştırmanın evrenini İstanbul/Büyükçekmece İlçesinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri, örneklemini ise Nezihe Hasan Kılıç Anadolu Lisesinde 2020-2021 Eğitim- Öğretim yılında öğrenim gören tesadüfi yöntemle seçilen öğrenciler oluşturmaktadır.

Gönüllülük esasına dayalı yüz yüze ve online olarak anket (survey) tekniği uygulanarak veriler elde edilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırma modeli olan ilişkisel tarama yöntemi ve nedensel karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada veri toplamak için kişisel bilgi formu, "Liderlik Ölçeği" ve "Sosyotropi-Otonomi Ölçeği" araç olarak kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizleri IBM SPSS 25.0 paket programı kullanılarak elde edilmiştir. Katılımcılara ilişkin sosyo-demografik bilgiler, ölçek ortalamaları ve faktör puanları frekans (f) ve yüzde (%) değerleri saptanarak, puanların normal dağılım durumlarına; normal dağılım eğrileri, çarpıklık-basıklık (skewness-kurtosis) değerleri, histogramlar aracılığı ile normal dağılım düzeyleri değerlendirilmiştir. Ölçeklerin genelinin ve alt boyutlarının güvenilirlik seviyelerinin tespit edilmesi amacıyla güvenilirlik analizi yapılmış ve "Chronbach Alfa Katsayısı" elde edilmiştir. Belirlen hipotezlerin test edilmesi için Independent Sample T test, One-way ANOVA testi ve Pearson Korelasyon analizleri yapılmıştır.

Araştırma kapsamında yapılan analizler sonucunda katılımcıların liderlik özelliklerinden problem çözme ve sorumluluk boyutlarının otonomi boyutu ile çok zayıf pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Liderlik özelliklerinin diğer tüm alt boyutları ile sosyotropi ve otonomi boyutları arasında pozitif bir ilişki olmadığı görülmüştür. Katılımcıların liderlik özellikleri alt boyutları olan özgüven, grupla çalışabilme, güvenilir olma, ikna yeteneği, problem çözme ve sorumluluk boyutları arasındaki ilişki yüksek düzeyde pozitif yönde olduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre güvenilir olma alt boyutunda, sınıf düzeyine göre özgüven, grupla çalışabilme ve güvenilir olma alt boyutlarında, gelir düzeyine

göre özgüven ve ikna yeteneği alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Katılımcıların lisanslı spor yapma durumuna göre özgüven ve ikna yeteneği alt boyutlarında, aileden birinin sporla ilgilenme durumuna göre özgüven, grupta çalışabilme, güvenilir olma ve ikna yeteneği alt boyutlarında, anne eğitim durumuna göre sosyotropi (özerk) alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Liderlik, Özerk - Bağımlı Kişilik

SUMMARY

The main purpose of the study includes examining the leadership and autonomous-dependent personality traits of the students who are studying at Nezihe Hasan Kılıç Anatolian High School in Büyükçekmece District. While the universe of this research consists of secondary school students studying in Istanbul/Büyükçekmece District, the sampling of this study consists of randomly selected students studying at Nezihe Hasan Kılıç Anatolian High School in the 2020-2021 academic year.

Within the scope of this research, face-to-face and online survey technique was applied to obtain the data, both on a voluntary basis. The study was conducted using the correlational survey and causal-comparative, both of which are research models. The tools used to collect data in the study are as follows: "Personal Information Form", "Leadership Scale" and "Sociotropy-Autonomy Scale". The analyzes of the collected data were obtained using IBM SPSS 25.0 package program. Socio-demographic information, scale averages and factor scores of the participants were evaluated by determining the frequency (f) and percentage (%) values. In addition, the normal distribution states of the scores, normal distribution curves, skewness-kurtosis values, and normal distribution levels through histograms were also examined. In order to determine the reliability levels of the scales and their sub-dimensions, reliability analysis was performed and the "Chronbach Alpha Coefficient" was obtained. The determined hypotheses were tested by performing Independent Sample T test, One-way ANOVA test and Pearson Correlation analyzes.

As a result of the analysis conducted within the scope of the research, it was determined that there is a very weak positive relationship between the leadership characteristics of the participants and the autonomy dimension of the problem solving and responsibility dimensions. As determined in the results, there is no positive relationship between all sub-dimensions of leadership characteristics and sociotropy and autonomy dimensions. It was concluded that the relationship between the sub-dimensions of the leadership characteristics of the participants, such as self-

confidence, being able to work with the group, being reliable, the ability to persuade, problem solving, and responsibility dimensions, was high and positive.

After the study conducted, the following conclusions have been reached: There is a statistically significant difference in the sub-dimension of being reliable according to the gender of the participants, in the sub-dimensions of self-confidence, working with the group and being reliable according to the class level, and in the sub-dimensions of self-confidence and ability to persuade by income level. Besides, there is a statistically significant difference in the self-confidence and persuasion sub-dimensions according to the licensed sports status of the participants, the self-confidence due to the involvement of any family member in sports, the ability to work with the group, the ability to be reliable and persuasion sub-dimensions, and the sociotropy (autonomous) sub-dimension according to the education level of the mother.

Key Words: Student, Leadership, Autonomous - Dependent Personality

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM LİDERLİK

1.1. Liderlik Kavramı	4
1.2. Liderlik Kuramları	5
1.2.1. Özellikler Yaklaşımı.....	6
1.2.2. Davranışsal Yaklaşım.....	7
1.2.2.1. Michigan Üniversitesi Liderlik Çalışması	7
1.2.2.2. Ohio State Üniversitesi Liderlik Çalışması	8
1.2.3. Durumsal Yaklaşım	8
1.2.3.1. Fiedler'in Durumsal Liderlik Yaklaşımı	8
1.2.3.2 House'in Amaçlara Yönelik Liderlik Kuramı.....	9
1.3. Liderliğin Tarihsel Gelişimi.....	10
1.4. Lider Özellikleri	11
1.5. Liderlik Tarzları	13
1.5.1. Otokratik Lider	13
1.5.2. Demokratik Lider	14
1.5.3. Liberal Lider	14
1.5.4. Vizyoner Lider	15
1.5.5. Durumsal Lider.....	15

İKİNCİ BÖLÜM KİŞİLİK

2.1. Kişilik.....	17
2.1.1. Kişiliğin Tanımı	17
2.2. Kişiliğin Değerlendirilmesi	19
2.3. Kişiliğin Sınıflandırılması.....	20
2.3.1. Dışa dönüklük-İçe dönüklük Mihveri	20
2.3.2. Nörotiklik-Denge Mihveri.....	21
2.4. Kişilik Kuramları	21
2.4.1. Psikoanalitik Kuramlar	21

2.4.2. Bilişsel ve Davranışçı Yaklaşımlar	22
2.4.3. Özellik Kuramları.....	23
2.4.3.1 Allport' un Özellik Kuramı	23
2.4.3.2. Raymond Cattell' in Özellik Kuramı	24
2.4.3.3. Eysenck' in Kişilik Kuramı	25
2.5. Sosyotropik ve Otonomik Kişilik Özellikleri	25
2.6. Alan Çalışmaları.....	26
2.6.1 Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar	26
2.6.2. Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar.....	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	30
3.2. Evren ve Örneklem	30
3.3. Veri Toplama Araçları	32
3.3.1. Liderlik Özellikleri Ölçeği	32
3.3.2. Sosyotropi ve Otonomi Ölçeği	34
3.4. İstatistiksel Analiz.....	37

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	59
KAYNAKÇA	67
EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	79

KISALTMALAR

F	: Frekans
N	: Örneklem Sayısı
TL	: Türk Lirası

TABLolar LİSTESİ

Tablo1. Katılımcıların demografik özellikleri	31
Tablo2. Liderlik özellikleri ölçeğine ait güvenilirlik sonuçları.....	33
Tablo3. Liderlik özellikleri ölçeğine ait çarpıklık basıklık ve kolmogorov-smirnov testi sonuçları	34
Tablo4. Sosyotropi ve otonomi ölçeğine ait güvenilirlik sonuçları.....	35
Tablo5. Sosyotropi-otonomi ölçeği çarpıklık basıklık ve kolmogorov-smirnov testi sonuçları	37
Tablo6. Katılımcıların liderlik özellikleri ölçeğine verdiği cevapların betimsel analizi	38
Tablo7. Katılımcıların cinsiyetlerine göre liderlik özellikleri düzeylerinin değerlendirilmesi	39
Tablo8. Katılımcıların sınıflarına göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi	40
Tablo9. Katılımcıların anne eğitim durumuna göre liderlik özelliklerinin	42
Tablo10. Katılımcıların baba eğitim durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi	44
Tablo11. Katılımcıların aile gelir durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi ...	46
Tablo12. Katılımcıların lisanslı spor yapma durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi	48
Tablo13. Katılımcıların ailesinden birinin spor yapma durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi	50
Tablo14. Katılımcıların sosyotropi-otonomi ölçeğine verdiği cevapların betimsel analizi	52
Tablo15. Katılımcıların cinsiyetlerine göre sosyotropi-otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi	52
Tablo16. Katılımcıların sınıflarına göre sosyotropi-otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi	52
Tablo17. Katılımcıların anne eğitim durumuna göre sosyotropi-otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi.....	53
Tablo18. Katılımcıların baba eğitim durumuna göre sosyotropi-otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi	54
Tablo19. Katılımcıların aile gelir durumuna göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi	55
Tablo20. Katılımcıların lisanslı spor yapma durumuna göre sosyotropi-otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi	55
Tablo21. Katılımcıların ailesinden birinin spor yapma durumuna göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi	56
Tablo22. Katılımcıların liderlik özellikleri ve sosyotropi-otonomi düzeyleri korelasyon analizi sonuçları	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Freud' a göre insan bilinci bir buzdağına benzer	22
Şekil 2. Cattell' a göre Kişiliğin 16 temel özelliği vardır.	24

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin liderlik ile sosyotropi - otonomi kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma 2020-2021 eğitim öğretim yılında yapılmıştır.

Çalışma süresince bana yol gösteren ve destek olan Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Aydın PEKEL' e, redaksiyon sürecinde desteğini esirgemeyen Müdürüm Gökmen AŞCI' ya, araştırma süresince yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Öğr. Gör. Harun AYAR' a ve İngilizce çeviride desteğini sunan Mütercim Tercüman Seda AYAR' a teşekkür ederim.

Bu günlere gelebilmemde emekleri olan ve hep destekleyen anneme, babama ve abime teşekkür ederim.

Benden desteğini hiç esirgemeyen ve çalışmalarına katkı sağlayan sevgili eşim Ezgi ve kızım Öykü' ye en içten duygularıyla teşekkür ederim.

GİRİŞ

Liderlik ve kişilik özellikleri toplumların gelişebilmesi adına büyük önem taşıyan ortaöğretim öğrencileri için gözardı edilmeyecek kavramlardır. Bu özellikleri etkileyen değişkenler belirlenip olumlu yönde değişim göstermesi için çalışmalar yapılarak eğitim öğretim süreci planlanıp bu kişilerin ileriki dönemlerinde daha nitelikli bireyler olmaları gelişmiş toplumlar adına önem arz etmektedir.

Liderlik özellikleri araştırmaları yoğunlukla yönetim ve işletme alanında yapılmaktadır (Bass,1990). Liderlik özellikleri çalışmaları yaş kategorisi olarak üniversite seviyesinde yetişkinlerin liderlik özelliklerinin belirlenmesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Dempster ve Lizzio, 2007). Eğitim adına daha küçük yaşlarda liderlik özelliklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi sağlanarak bu kişilerin yetişkin dönemlerinde daha nitelikli liderlik özelliklerine sahip olmalarına olumlu etki edebilir (Murphy ve Johnson, 2011).

Literatürdeki çalışmalarda ortak bir çıkarımla ifade edildiği gibi liderlik, kişiyi diğer kişilerden ayıran en önemli özelliktir. Ortaöğretimin son kademesi kişinin yaşı ve gelişiminden dolayı kişinin bireyselliğini önemli bir konuma getiren ve aile içinde ya da toplumda birey olarak sayılan dönemin başlangıcı denilebilir. Kişi artık toplumda kimlik kazanmaya başlamıştır. Birey kendini buldukça daha doğru ifade eder. Kendini tanıyıp ve güçlü yanlarını farkedenden kişiler toplum içinde kimlik edinmek için bu güçlü yönlerini kullanır. Dolayısıyla güçlü yanlarını kullanan kişiler diğer kişileri etkileyerek liderlik edip toplumda diğer kişilerin saygınlığını kazanabilirler (Ciriş, 2018, s.6).

- *Araştırmanın Problem Durumu,*

Aşağıda araştırmanın problemi ve alt problemleri verilmiştir.

Problem cümlesi; “Lise öğrencilerinin liderlik ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?” oluşturmaktadır.

1. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin cinsiyetleri ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
2. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin sınıfları ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?

3. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin anne eğitim durumları ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
4. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin baba eğitim durumları ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
5. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin aile gelir düzeyleri ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
6. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin spor geçmişi ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
7. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin ailede spor yapma durumu ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
8. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin cinsiyetleri ve özerk - bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
9. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin sınıfları ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
10. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin anne eğitim durumları ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
11. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin baba eğitim durumları ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
12. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin aile gelir düzeyleri ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?
13. **Alt Problem Cümlesi:** Lise öğrencilerinin spor geçmişi ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?

Alt Problem Cümlesi: Lise öğrencilerinin ailede spor yapma durumu ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve herhangi bir ilişki var mıdır ?

- *Araştırmanın Hipotezleri*

Araştırmanın hipotezleri aşağıda verilmiştir.

1. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin cinsiyetleri ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.

2. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin sınıfları ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
3. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin anne eğitim durumları ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
4. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin baba eğitim durumları ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
5. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin aile gelir düzeyleri ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
6. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin spor geçmişi ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
7. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin ailede spor yapma durumu ve liderlik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
8. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin cinsiyetleri ve özerk - bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
9. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin sınıfları ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
10. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin anne eğitim durumları ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
11. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin baba eğitim durumları ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
12. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin aile gelir düzeyleri ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
13. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin spor geçmişi ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
14. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin ailede spor yapma durumu ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve ilişki vardır.
15. **Hipotez H1:** Lise öğrencilerinin liderlik ve özerk-bağımlı kişilik özellikleri arasında farklılık ve pozitif yönde ilişki vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİDERLİK

1.1. Liderlik Kavramı

Çağdaş dünyanın kurum, kuruluş, işletme ya da toplumlarında yenilik başlatma, sürdürme ve neticelendirme sürecini tanımlamaktadır. Zira kurum, kuruluş, işletme ve toplumları yönetmek günümüzde eskiye göre daha da zor olmuştur. Bilgi alanının süratle gelişim ve yenilenme sebebiyle lider olacakların yeterli seviyede donanım sahibi olmaları icap etmektedir (Güney, 2020, s. 34).

Genellikle kişiler için liderlik kavramı, belirli bir gayeyi gerçekleştirmek için kuvvet ve istikrar göstermenin deyişidir. Bu deyişle kişi bir gayeyi gerçekleştirmek için yanındaki kişileri etkileyip inandırabiliyorsa liderdir. Şu fikir aklımızda oluşabiliyor; emir altındaki kişiler daha kolay yönetilebiliyor (Afkhami, Eisenberg ve Vaziri, 2005, s.17).

Meslek alanında veya toplumsal hayatta bazı kişiler, insanları etkileyerek egemenlik altına alıp onları yönlendirecekleri bir takım doğuştan var olan niteliklere sahip oldukları yadsınamaz bir gerçektir. Bu nitelikleri yaşamdaki kişiler kolaylıkla fark edebilir (Adair, 2005, s.17).

Liderlik kavramı soyuttur, farklı hadise ve şartlara göre farklı içeriklere ihtiyaç olur. Bir manada birçok liderlik tanımı ifade edilebilir. Liderlik bulunduğu ortamdaki şartlara rağmen diğer kişilerden ayrılandır. Olağanlık, şartlara teslimiyet, pes demek, sinmek, işi akışına bırakmak, inanmadığı konulara inanmış gibi gözükme, kurnaz davranmak, sahte işler yapmak, boş nasihatler vermek ve aldatmak yerine şartlar ne olursa olsun girişken, yenileyici, anlaşmacı; icap ettiğinde anlaşmayan, inatçı, ileri görüşlü, kendi fikirleriyle, etrafındaki kişilere liderlik yapan kendine öz, özgün bir kişidir. Tüm bu niteliklerle beraber meseleyi başlatan, kişileri etkileyen, inandıran, paylaşım yapan, çekicilik ve vizyon oluşturan, kişiyi bağımsızlaştıran ve özgün olmaya inandıran ayrımlı özyapıdır (Donuk, 2007, s. 25).

Literatürdeki bazı liderlik tanımları şunlardır:

İnsanların yönlendirilmek için yöneldikleri ve itimat sahibi oldukları için adaletine değer verilen kişiye lider denir. Öngörü sahibi, kararlarının neticelerini

artılarını ve eksiklerini değerlendiren şahıs liderdir. Aynı zamanda hislerini kenara koyup, karar alırken vakaları temel gören şahıstır (Belker, 1999, s. 17).

Lider, örgütün hedefleri istikametinde yaşamasına ve gelişim göstermesine katkı sağlamada üreten ve başlatan şahıstır. Süreçte anlık değil ciddi kararlar alandır. Önderlik ileriye öngören, geleceğe ait ikna edici vizyon ve amaçlar üreten ve kişileri bunları sonuçlandırmak için birlik olmayı barındırmaktır (Şişman ve Turan, 2001, s. 43).

Liderlik, olaylar içerisinde, şahsi veya grup hedeflerini gerçekleştirmek için başkalarının faaliyetlerini yönlendirmesidir (Keklik, 2012, s. 75).

Liderliğin en eski tanımı: Bilgelik güçle beraber olmalıdır. Fikir, iki bin beş yüz yıl önce Çin ve Antik Yunanda kentler oluşmaya başlarken tanımlanmıştır (Senge, Flowers, Schharmer vd., 2004, s.201).

Liderlik, aynı hedeflere yönelik topluluğun davranışlarını yönetmek maksadıyla kişinin sergilediği davranışlardır (Argan ve Basım, s. 104).

Liderlik, kişilerin hedeflere erişmek için davranışlarını motive etmeyi, entegre etmeyi ve yönlendirmeyi baskı altında bırakmadan dokunmaktır (Keçecioğlu, 2003, s. 11).

Lider, zor anda öne atılarak insanlık tarihini değişime uğratabilecek yüce işler başaran erkek ve kadındır (Harvard Business School Pres, 2007, 9).

Bir başka tanıma göre liderlik, hayatın doğal bir yapısıdır. Kazanılabilen maharettir. Bu maharet doğuştan gelmemiştir (Erengil, 2005, s. 34).

Lider, bir emrin ve statünün işlevinden çok “ Bir şeyi başkalarına istemek ve benimsetmek suretiyle yaptırabilme gücün sahip kişidir” (Şimşek, 2002, s. 192).

Atatürk'ün de liderlik ile ilgili görüşü ise şu şekildedir; “Şef, görüşünü ve düşüncesini en üstün kabul ettiren, kalitesi ve kalibresi en yüksek olan adamdır” (Atatürk Araştırma Dergisi, 1986, s. 129).

1.2. Liderlik Kuramları

Liderlik için oluşturulmuş birçok kuram ve farklı düşünceler ileri sürülmüştür. Bu kuramlar ve düşünceler liderliğin doğuştan gelen ve sonradan kazanılan özellikler

olduğunu savunan iki farklı görüşü barındırmaktadırlar. Bazı kuramlar kişisel özellikler bazısı davranışlar üzerinde yoğunlaşmış yani kişileri etkileme seviyesine önem verilmiş ilerleyen zamanlarda ise liderin ortamın şartları neyi gerektiriyorsa ona göre davranan kişi olarak kabul görmüştür (Efekan, 2007, s. 15).

Liderliğin tanımı yapabilmek için üç ana yaklaşım mevcuttur:

1-Özellikler Yaklaşımı

2-Davranışsal Yaklaşım

3- Durumsal Yaklaşım

Son dönemde de çağdaş yaklaşımlar önem kazanmıştır (Efekan, 2007, s. 16).

Bu bölümde üç ana yaklaşım incelenecektir.

1.2.1. Özellikler Yaklaşımı

Liderlik üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde liderlik doğuştan mı gelir ? yoksa sonradan lider nitelikleri kazanılabilir mi? Sorularını araştıran çok fazla çalışma mevcuttur (Higgs, 2003, s.273-284). Kişisel özelliklerden lider olunur düşüncesini savunan görüşler, "Özellikler Yaklaşımı" olarak ifade edilir.

Liderlik için öne sürülen yaklaşımların ilki özellikler yaklaşımıdır. Özellikler yaklaşımı 1940' lı ve 1950' li dönemlerde önem verilen ve hala da yazarlar tarafından araştırmalarda yer verilen, lideri diğer kişilerden avantajlı duruma getiren nitelikleri tespit etmeye çalışan yaklaşımdır (Erkutlu, 2014, s.8).

Bu yaklaşıma göre, bir grup içerisinde bir kişinin lider olması kişinin taşıdığı niteliklerdir ve bu nitelikler süreçte en önemli etmen olarak görülmektedir. Yaklaşım liderin taşıdığı nitelikleri diğer kişilerden ayırdığını kabul eder. Bu nitelikler; yaş, cinsiyet, yakışıklılık, olgunluk, ileriye görebilme, inisiyatif sahibi, duygusal olgunluk, dürüstlük, güzel konuşma, güven verme, zeka, bilgi, ilişki kurma yeteneği, kararlılık, samimiyet, doğruluk, açık sözlülük, kendine güven duyma ve iş başarma yeteneği gibi nitelikler bulunmaktadır (Koçel, 2010).

Özellikler yaklaşımının temelinde Thomas Carlyle tarafından öne sürülen "Büyük Adamlar Okulu" teorisi vardır. Bu teoriye göre liderler doğuştan nitelikli

doğarlar ve bu nitelikler onları her zaman öne çıkmalarına ve diğer kişilerden ayrılmalarını sağlarlar (Başoğlu, 2006, s.20).

Özellikler yaklaşımında sadece "lider" değişkeni üzerinde durulduğu için savunan araştırmacılara karşı eleştiren araştırmacılarda olmuştur. 1905' ten sonraki çalışmalarda, liderin bulunduğu her koşulda aynı niteliklere sahip olmadığı ve bazı durumlarda daha iyi nitelikli kişilerin öne çıktığı fark edilmiştir. Bu çalışmalardan sonra kişinin nitelikleri yerine davranışları inceleme üzerinde durulmuştur (Tabak, 2005, s. 7).

1.2.2. Davranışsal Yaklaşım

Davranışsal yaklaşım liderin diğer kişilere karşı sergilediği davranışlara yoğunlaşmış inceleştir. Lideri ifade etmede özellikler yaklaşımı yetersiz kalınca liderin davranışlarının süreçte önemli bir etmen olabileceği düşünülmüştür. Lider etkinliğini; karar verme şekli, iletişim tarzı, yetki devredip devretmemesi, planlama ve kontrol şekli gibi davranışların süreçte önemli bir faktör olarak belirlenmiştir (Erkutlu, 2014, s. 9).

Literatürde bu konu ile ilgili birçok çalışma mevcuttur.

1.2.2.1. Michigan Üniversitesi Liderlik Çalışması

Üniversite tarafından yapılan çalışmalarda iki davranış türü öne sürülmüştür. Bunlar birey odaklı davranış ve görev odaklı davranıştır (Erkutlu, 2014, s. 10).

- Birey odaklı veya ilişkiye yönelik liderler kişilerle yakın ilişkilerde bulunma, ihtiyaç ve isteklerine kayıtsız kalmayan, davranışlarına ve hareketlerine saygı göstermektedir. Yetki devretmeyi önemseyen, iş şartlarını iyileştiren, kişilerin motivasyonlarını ve doyumlarını iyileştirerek kişisel gelişimleriyle ilgilenen davranıştır.
- Görev odaklı ya da işe dönük davranışı önemseyen liderler iş ortamlarıyla alakalı yöntem, düzen ve prosedürler vb. konularda sistem oluşturma ve sonuç odaklı davranışları önemsemektedir. Kişilerin önceden belirlenen kurallara uyup uymadıklarını denetleyen ve otoriteyi hissettiren davranıştır.

1.2.2.2. Ohio State Üniversitesi Liderlik Çalışması

Üniversite araştırması Ralf M. Stogdill tarafından 1940' lı yıllarda yapılmıştır. Gruplardaki liderlik davranışını üzerinde durmuştur. Çalışma grubu olarak endüstri kuruluşu, ordu ve eğitim gruplarında çalışan kişiler üzerinde yapılmıştır. Bulgular doğrultusunda liderlik davranışları temel iki gruptan oluştuğu kanısına varılmıştır (Başaran, 2004, s. 71).

- İnsana önem vermek: Çalışanların duygularını önemsemek, arkadaşlığını kazanmak, ihtiyaçları ile ilgilenmek, güven duygusunu iki taraflı hissettirmek, söz hakkı vermek ve isteklerini işletmek.
- Yapıyı işletmek: Çalışmayı organize etmek, görevin tanımını yapmak, görevlendirmek, kuralları koymak ve kişilerin beklentisinin farkında olmak.

1.2.3. Durumsal Yaklaşım

Durumsal yaklaşıma göre etkin liderlik, hem kişisel özelliklerden hem de grubun özelliklerinden etkilenir. Davranışların ortak özelliklerinin belli olduğunu savunur (Özerkkan, 2004, s. 136).

- Herhangi bir özellik etkin liderliği kesinleştiremez. Liderlik, diğer kişilerden ayıran ortak kişisel niteliklerin sahip olunmasıdır.
- Özel bir durum olması gerekir etkin bir liderlik için. Liderlerin bazıları farklı şartlarda diğerlerine nazaran daha iyi performans gösterirler. Örneğin başarısız olan bir antrenörün başka bir takımda başarılı olduğu durumlar vardır.
- Liderlik tarzları bazı durumlarda değişken olabilir. Antrenörler farklı durumlarda tarzlarını değişime uğratabilirler. Kimi liderler performans ve üretime önem verirken, kimileri de grup üyeleriyle ilişkilerini geliştirerek açık iletişim sistemi oluştururlar.

1.2.3.1. Fiedler'in Durumsal Liderlik Yaklaşımı

Fiedler'e göre etkin liderlik, lider ve kişiler arasındaki bağ, görevin niteliği ve liderin konumundan ortaya çıkan etmenlerle ilişkilidir (Sezer, 1985, s. 89).

Liderliğin etkinliği hususunda çalışmalarda bulunmuş ve başlangıç olarak "yapıyı harekete geçirme" ve "insan faktörlerine ilgi" parametrelerini seçmiştir. Sadece parametrelerin etkin liderliği belirlemede yeterli olmadığını da savunmuştur. İnsanlar arası ilişkileri önemseyen ve kişilerin yerine getirdiği görevleri önemseyen iki farklı liderlik davranışı olduğunu kabul görmektedir (Donuk, 2007, s. 58).

İşin yapısı: Mevcut görevin ne kadar tanımlara, kurallara ve akış sürecini barındırdığıyla alakalıdır. Bu belirli bir grupta, grup üyelerinin iş tanımları hakkında aynı veya farklı şeyler anladığı anlamına gelmektedir. İş tanımları için ne kadar belirsiz olay varsa, yapısız ne kadar belirginse o derece yapılı anlamına gelmektedir.

Kontrol gücü: Lider kişinin grup üyelerinin performanslarına karışma yetkisine ne kadar sahip olduğu önemlidir. Lider kişi grup üyelerinin görevlerini yerine getirip getirmemesi, kurallara uyulup uyulmaması ve iş ortamına uygunluğu durumlarında üyeleri uyarma, işten çıkarma, terfi, prim gibi somut dönüt uygulamalarına sahipse, kontrol gücünün iyi seviyede olduğu söylenebilir.

Lider ile çalışan arasında ilişki atmosferi: Grup üyeleri tarafından liderin ne kadar kabullenildiği ile alakalıdır. Grup üyeleri tarafından liderin olumlu değerlendirildiği, gelen isteklerle ilgilenildiği üyeler tarafından takdir edildiği durumlar, lider ve çalışan ilişkisinin olumlu olduğunu göstermektedir (Özer, 1997, s. 20).

1.2.3.2 House'in Amaçlara Yönelik Liderlik Kuramı

Robert House liderlik yaklaşımları ve araştırmaları adına yapılan en son çalışmalardan birisidir. Grup üyeleri, lider tarafından motive edilme konularını ikiye ayırmıştır.

- Hedefleri belirlemede,
- Çalışanların hedefleri gerçekleştirme sürecindeki yolları keşfetmelerinde.

Çalışmalar sonucunda liderin iki fonksiyonu bulunmuştur.

- Ödüllendirilecek davranışların neler olduğunu grup üyelerine açık halde bildirmek.

- Grup üyelerinin istenilen davranışlara ulaşmasını desteklemek ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için verilen ödüllerde artış sağlamak.

House'in Amaçlara Yönelik Liderlik Kuramı, Liderin yapıyı harekete geçirme, ilgi boyutlarını, iş doyumunu artırma ve görev belirsizliğini gidermek için kullanılabileceğini belirtmiştir (Güney, 2000, s. 537-538).

1.3. Liderliğin Tarihsel Gelişimi

Tarihin her döneminde insanlar tarafından liderlere ve liderliğe büyük bir ilgi gösterilmiştir. İlk çağlardan itibaren toplumları yöneten, yol gösteren önderler var olmuşlardır. Konfüçyus, liderler ve grup üyelerinin arasındaki ilişkinin kriterlerini ve kurallarını bulmak için araştırmalar yapmıştır. İdeal yönetimin akıl ve sağduyulu liderliği sağlayan filozoflar tarafından yapılabileceği düşüncesini de ortaya Eflatun atmıştır. Eflatun ve melektaşları tarafından Antik Yunan' da "Paidea" isimli Liderlik Okulunu açmışlardır (Donuk, 2007, s. 19).

Türk tarihinde ise liderlik devirleri Göktürkler çağında Bilge Kağan ve kardeşinin; Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun dönemlerinde Çağrı Bey ve Tuğrul Bey yönetiminde yaşanmıştır (Köymen, 1976, s.4).

İngilizcede 1300' lü yıllarda lider kelimesinin geçtiği görülmektedir. "Leden" kelimesi kökeninden gelmekte ve seyahat etmek veya yol göstermek anlamına gelmektedir. Sonraki 500 yıl içinde liderlik kavramı da ortaya çıkmıştır. Bu kavramla ilgili ilk bilimsel araştırmalar Amerika'da uygulanmıştır (Sorenson,2000).

Kuramların ortak bir görüşte buluşmadığı görülmekte ve liderlerin mükemmel organizasyonlar ürettikleri kanısına varılmıştır. Organizasyonları üreten liderlerin şu davranışları sonucu ortaya çıkmıştır. Dürüstlük, enerjik olma gibi ve sürecin içerisinde bulunma süreci yönlendirme, organizasyon kültürü oluşturma gibi davranışlardır. Van Seters ve Field, liderliğin gelişim sürecini dokuz döneme ayırmışlardır:

1. "Kişilik Dönemi" 20. yy. başlamasına doğru ikiye ayrılmıştır. Bunlar: "Büyük Adamlar Dönemi" ve "Kişilik Özellikleri Dönemi". İki dönemde öne sürülen yaklaşımlar, kadın ve erkek liderlerin hikayeleri ve kişilik özellikleri üzerinde durmuşlardır. Atatürk, Thatcher, Churchill'i bu incelenen liderlere örnek olarak verebiliriz.

2. “Etki Dönemi” ikinci dönem olarak ifade edilmiştir. Etki Döneminde liderliğin kişiler arası bir ilişki olduğunu ve liderin davranışlarına veya kişilik özelliklerine yoğunlaşarak tanımlanamayacağı fikrinde birleşilmiştir. Lider otoritesini nasıl kurup kullanacağına ve ikna kabiliyetini kullanarak grup üyeleri üzerinde etki oluşturması üzerinde durur.
3. “Davranış Dönemi” liderin gerçekte neler yaptığı üzerinde yoğunlaşır. Davranış biçimleri üzerine odaklanır.
4. “Durum Dönemi” nde liderin ne şekilde ihtiyaç duyulan zamanda öne çıktığı , lider ve grup üyelerinden istenen davranışları ve bunların çevre ve sosyal etkinliklerini araştırmışlardır.
5. ”Beklenti Dönemi”, verimli liderliği etkileyen birden fazla unsurun olduğunu dolayısıyla liderliğin belirli biçimlerde bulunmadığı fikrinde yoğunlaşmıştır.
6. “Ticari Dönem”, Liderin ve grup üyeleri arasında ticaretin önemli bir yere sahip olduğunu, liderinde bu durumda ikili ilişkilerde başrolde bulunduğunu savunur.
7. “Rol Geliştirme Dönemi” bu dönemde lider grup üyelerinin görevlerini belirler ve liderinde zaman zaman grup üyelerinin rolünü aldığını belirtir.
8. “Kültür Dönemi” liderin güçlü bir organizasyon kültürü oluşturduğu sürece grup üyelerini etki altında bırakabildiğini belirtir. Temel görev organizasyon kültüründeki ilerleyişi fark etmek ve buna ayak uydurmaktır.
9. Son olarak “Değişim Dönemi” nde liderin organizasyon kültürü yeniliklerindeki davranış ve bu süreçte vizyon yaratma, ortak gelecek ve çalışanların katılımını sağlama, yetki devri gibi davranışlar önemli bir faktör olarak belirlemiştir (Temen, 2002, s. 169-170).

1.4. Lider Özellikleri

Liderlik için bir çok kuram farklı farklı liderlik tanımlarını öne sürmüştür. Tam tarifini yapabilmek oldukça güçtür. Liderin taşıması gereken özellikleri ise şu şekilde ifade edebiliriz.

- **Hitap Gücü:** En önemli özelliği topluluklar karşısında etkileyici bir şekilde hitap edebilmesidir. Lider kitleleri etkileyip arkasından sürükleyecek olan bir kişidir ve bu sürüklemeyi en etkili faktörü olan iletişim ile uygulamaktadır. Konuşmasını kağıttan okuyarak yapan lider iyi bir lider değildir ve zamanla hitap ettiği topluluk üzerinde otoritesini ve etkisini yitirir.
- **Heyecanlı Olmak:** Kişi heyecanlıysa, insanları etkileyip kendine çekebilir. İnsanlar sizinle daha çok vakit geçirmek isteyebilir, eğer heyecanınızı kaybederseniz başarıyı kaybeder başarısız olursunuz.
- **İstekli Bir Okuyucu Olmak:** Okumak bilgi seviyesini arttıracak gibi ufkunuzu da genişletir. Alan dışı gelişmeleri takip edip okuyan ve kişisel gelişimine katkıda bulunur liderler.
- **İletişim Kurmak:** Bu özellik hitabeti, yazma becerisini, iyi bir dinleyici olmayı, beden dilini kullanabilmeyi ayrıca yöneltilen sorulara zamanında ve doğru yanıt verebilmeyi geliştirir (Donuk, 2007, s.27-28).

Vücut hareketlerinin kullanılması, liderliğin etkisi olarak bahsedilmektedir. Liderin bu niteliği için iyi iletişim kurarak ve bu iletişime beden dilini de katması gereklidir. İletişim; kelimeleri söylemenin yanında sözcükleri, ses tonunu ve beden dilini de kullanabilmektir. Etkili bir iletişimde; sözcükler % 10, ses tonu % 30 ve beden dili de % 60 etkili olmaktadır. Beden dili, liderin yeteneği ile ilgili olup, iletişimde başarılı olması için, ne söylemek istediğini, ne zaman söylerse etkili olabileceği ya da nerede hangi ortamda iletişim başlatmasının uygun olacağını bilmesidir (Çelebi, 2002, s. 19-20).

- **Vizyon Sahibi Olmak:** Liderler, düşünürken kendi sınırlarını zorlamaya çalışırlar. Başarılarını sürekli arttırmak istemelerinin sebebi yeterli düzeyde görmemeleridir. İleri görüşlüdürler ve gelecekte olabilecek olaylara karşı mutlaka başka planları vardır.
- **Güvenilir Olmak:** Kişilerin güvenlerini kazanır iyi liderler. Çalışanların fazladan yol almasının kötü bir şey olmadığını görmesine olanak tanır.

Baskı Altında Kontrollü Olmak: Kişilerde eleştiriler baskı oluşmasını sağlar. Eleştiri almak aslında başarıyı elde etmenin başlangıcıdır. Eğer eleştiri almıyorsanız başarılı olmanızda beklenemez.

Baskı altında da olsa liderler süreci yönetip iyi tepkiler verip rekabet ederler.

- **Disiplin:** Etkin liderlik yapanlar bir işe başlamak için kendi sınırlarını zorlarlar. Disiplin sahibi kişiler hayatlarında mutlak kararlar alıp inisiyatif almaktan da çekinmezler.
- **Hataları Tekrarlamamak:** Yapılan hatalar sonucunda ilerleme sağlanır. İnsanların yapmaktan çekindiği ve risk alamadığı anlarda liderlerin öncülük ettiği hallerde hata yapmaları doğaldır. Bu Liderler hatadan pay çıkarıp ve bir daha aynı hataya düşmezler.
- **İkna Edebilme:** Liderlerde, ikna kabiliyeti ve iletişim yeteneklerin güçlü olması kişileri ve çalışanları etkisi altına alabilmek adına önem arz etmektedir (Donuk, 2007, s. 27-28- 29).

1.5. Liderlik Tarzları

Bir çok çalışmada liderlik tarzları ve özellikleri ele alınmıştır. Büyük çoğunluk davranış bilimciler tarafından yapılmıştır. Farklı liderlik stilleri belirlenmiş ve yönetme işleminde tarz seçiminde lidere bir çerçeve sağlamıştır. Yeni araştırmalarla beraber tarzlarda değişim meydana gelmektedir. Gün geçtikçe değişime devam edilmektedir (Balçık, 2004, s. 158).

1.5.1. Otokratik Lider

Çoğunlukla merkezi otoriteye sahiptirler ve kararları kendi başlarına verirler. Otokratik liderler, emredip ve çalışanları kendileri kontrol ederek, ceza ve ödüllendirmeyi kendileri uygularlar. Bu tür liderler, işe dönük liderler diye tanımlanırlar (Tekin, 2007, s. 21).

Araştırmalar, otokratik liderliği grup birliğini sürdürebilmek, toplumsal bir varlık olarak önemseniş motivenin sağlanması sosyal ve duygusal alanlarını önemsemeyen tarza sahip olduğunu söylemektedir. Özellikle Ohio State çalışmalarınca ortaya konan düşünce kriterlerine uygun değildir. Çünkü bu

çalışmalarda memnuniyet, motivasyon ve etkililik ile alakalıdır (Donuk, 2007, s. 57-58).

Araştırmalar sonucunda, bu tarz liderliğin grubun kararlılığını , etkililiğini, grup atmosferi, memnun ve sevinçli olma gibi birtakım duygularda negatif etki bıraktığı elde edilmiştir. Bu tarz liderlerden çalışanlar olumsuz etkilendiği için pek hoşlanmazlar bu olumsuz sebeplerden dolayı da iş verimi, motivasyonu ve güveni olumsuz yönde etkilenir (Cremer, 2006, s.17-79). Lidere karşı nefret, moral bozukluğu, grup içi çatışma ve anlaşmazlık gibi durumları oluşturabilir; yaratıcılık ve yenilik faaliyetler düşürüp engelleyebilir (Sütçü, 2008, s. 38). Liderlik fonksiyonları olan memnuniyet ve hedefleri görevi yerine getirmesi için grup üyelerine yardım sağlamasını otokratik liderden beklemek oldukça güçtür (Vugt, 2004, s. 40, s. 5).

Bu liderlik tarzı her şeyin kendi kontrolü altında olmasını isteyip çok fazla disiplinli ve insanı önemsemeyen sonuç odaklı çalışan liderleri tanımlar (Donuk, 2007, s. 65).

1.5.2. Demokratik Lider

Bu liderlik tarzında liderler karar verirken ve görev paylaşımı sırasında grup üyelerinin de fikirlerini almaktadır. Grup üyelerine beyin fırtınası yaptırarak grup içi performanstan en iyi verimi almak istemektedir (Veccio, 1988, s. 284).

Karar alırken ve faaliyetlerde herkesin görüşü alındığı için grup içerisinde tartışma ortamı oluşturmuş aynı zamanda üyelerin çalışma arkadaşlarını kendileri seçebildikleri bir sistem oluşmuştur. Üyeler tarafından da diğer liderlik tarzlarına göre daha fazla beğenilmiştir. Grup atmosferi arkadaşça, grup odaklı ve kabul edilebilir seviyede iş ile meşgul olmuşlardır. Liderin yokluğu grubu pek etkilemediği görülmüş ve üretkenliğin düşük olduğu liderlik tarzıdır (Arkanoc, 1993, s. 176).

1.5.3. Liberal Lider

Grup üyelerine gösterilen hedefin gerçekleştirilmesi kendi yeteneklerine bırakılarak serbest bir havanın oluşturulduğu liderlik tarzıdır (Donuk, 2007, s. 66).

Bu liderlik tarzının düşüncesinde çalışanların bağımsızlığında artışında ve çalışanlar tümüyle serbest hissetmelerinde faydası bulunmaktadır. Üyeler istedikleri diğer üyelerle bir araya gelip fikir üretmekte, çözüm aramakta ve uygun kararı

alabilmektedir. Liderin sorumluluğu malzeme temini ve kaynak yaratmaktır. Lider kendisine fikri sorulduğunda devreye girmektedir. Devreye girdiğinde de grup üyelerini bağlayıcı bir durum söz konusu değildir (Balçık, 2004, s. 158).

Çalışanların iyi seviyede eğitim ve uzmanlığının olduğu durumlarda bu liderlik tarzının olumlu bir tarz olduğu söylenebilir (Karaküçük, 1996, s. 65).

1.5.4. Vizyoner Lider

Bu liderlik tarzında lider kişi grup üyelerine hedefi gösterir fakat hedefe nasıl ulaşılması gerektiğini söylemez, üyelere yenilik ve deney yapmakta, hesaplı riskli işlere girmekte serbest bir ortam sunar. Grup üyelerinin ortak bir hedef için çabalamaları, grubun bağlılığına olumlu etki eder. Liderlik tarzları arasında en etkileyici vizyoner liderlikte, verilen görevlerin büyük amacı grup üyelerine sürekli hatırlatılır ve rutin yapılan basit işlere anlam katılmış olur. Üyeler ortak hedeflerin çıkarlarıyla uyduğunu anlarlar. Bu neticede grup üyeleri hevesle hedefleri gerçekleştirmeye çalışırlar (Donuk, 2007, s. 69).

Motive etmek için özgüven, özbilinç ve empatiyi beraber kullanan vizyoner lider, fikrince bir amaç belirleyip grup üyelerinin ortak değerlerine benzetir. Kendi fikrine inandığı için yol gösterici rolünü kararlı bir şekilde uygular. Bu tarzda duygusal zekalardan empati önemli bir yere sahiptir. Kişilerin hangi duygular içinde olduğunu anlama tutum ve görüşlerini anlama yeteneği lider kişinin sağlam temellere atılmış bir vizyon belirleyebileceği anlamını taşır. Ekibi okuyamayan lider kişi, esinleyici bir rol üstlenemez (Goleman, 2002, s. 68).

1.5.5. Durumsal Lider

Grup üyeleri ile lider arasında iyi bir iletişimin kurulduğu liderlik tarzında iş ortamında kurallara uymaya, disiplinli çalışmaya daha özenli yaklaşacaklardır. Grup üyelerine yapılan yaklaşım onları doğrudan etki edeceğinden söz edilebilir. Bu yaklaşıma göre de performans sergilenecektir. İstikrarın sağlanması için lider grup üyeleri ile uyumlu davranışlar sergilemesi gerekmektedir (Arvonen ve Ekvall, 1999, s. 242).

Etkin liderlik için grup üyelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek gerekir. Gruba yeni katılan veya sorumluluk almaya çalışan ve yetenekli olmayan grup üyelerinin

liderin yönlendirmeleri gerekir. Üye sistemi öğrendikten sonra, eğer hala kendi başına iş görmekte sorun yaşıyorsa, liderin açıklama ile zorlamayı birleştirir. Grup üyelerinin deneyim sahibi olup özgüvenleri arttıkça, lider verilen işleri başka kişiye devredebilir. Durumsal liderlik tarzında grup üyelerini sürekli kontrol etmek gerekir (Yılmaz, 2008, s. 52).

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK

2.1. Kişilik

Kişinin davranış ve düşünme tarzlarının, ilgilerinin, psikolojik hallerinin, yeteneklerinin birleştirilmesine kişilik denir. Latince' de tiyatrocuların taktığı maske anlamını taşıyan "Persona" kelimesinde personality kelimesi türemiştir. Kişilik kavramı bireyin toplumda bulunduğu rol üzerinde durur (Luthans, 1985, s.97).

Psikolojinin önemli konularından biridir ve bütün alt boyutları tarafından üzerinde durulmaktadır. Bu boyutlar: *"Fizyolojik psikoloji, vücudun oluşumu ve yaradılışı; genetik psikoloji, benliğin gelişimi; genel psikoloji, karakterler; ayrımsal psikoloji, kişiler arasındaki farklılıklar; felsefi psikoloji, bilincin ve varlık duygusunun deney ötesi ve aşkın şartlarıdır "* (Güney, 2020, s. 136).

Bu kavramı, diğer bireylerle iletişimde bulunmak için şekillendirilen persona (maske) ve maskenin ardında bulunan kişilik oluşturmaktadır. Bu hususlar için araştırmacılar tarafından farklı tanımlarla ifade edilmişlerdir. William James, Sosyal-Ben (Moi-Solial) Jung, Persona kelimesi ile kişilerin sosyal açıdan bir yönünün olduğunu ifade etmektedirler. Freud ise süperegö (üst ben), Karen Horney dışarıya kusursuz gözükme gereksiniminden doğan "Facade kelimesi" ile bireyin değer yargılarının anlam kazandığını söylemişlerdir (Kozacıoğlu ve Gördürür, 1995, s. 51).

Kişilik görüşünün iki boyutu vardır. Bunlar: Kişiliğin bireysel farklılıklara dayanan yönü ve kişiliğin genelleyici bir özelliğidir. Davranış bilimlerindeki konularda bu iki özellik üzerinden kişilerin tavırlarının psikoloji ve farklılıklar psikolojisiyle alakalı araştırmalarda yer almıştır. Davranışsal açıdan kişilikten söz edeceksek akla tüm psikolojik özelliklerin gelmesi gerekir (Erdoğan, 1991, s. 236).

2.1.1. Kişiliğin Tanımı

Gün içerisinde en fazlaca söz ettiğimiz kavramlardan olmasına rağmen, her insan için farklı anlamlar taşıdığı söylenebilir. Bu sebepten dolayı literatürde çok sayıda kişiliğin tanımı yer almaktadır (Güney, 2020, s. 137).

Yaşantı halinde bir kişiden bahsederken genellikle, "kişilik sahibi", "güvenilir kişiliği var", "kişiliği zayıf", "kişiliği silik", "kişiliksiz" gibi deyimleri kullanarak tanımlar yapılmaktadır. Kullandığımız konuşmalarda bazen kişilik yerine "mizaç", "huy", "karakter" gibi kelimeleri kullanırız (Köknel, 1986, s. 21).

Allport kişi ve kişilik kavramlarını beş farklı şekilde tanımlamıştır (Tolan, 1991, s. 21). Bunlar:

1. *"İnsanların doğuştan ve sonradan kazanılmış veri ve yeteneklerinin bütünü olarak kişilik"*,
2. *"Kişiliğin bütünleyici ve yapısal niteliğini vurgulayan bir kavram olarak kişilik, bireysel yeteneklerin örgütlenme biçimidir"*,
3. *"Bu örgütlenmenin hiyerarşisini vurgulayan kişilik"*,
4. *"Bireyin çevresine uyumunu vurgulayan kişilik"*,
5. *"Bireysel veri ve yeteneklerin çevreye uyumlu örgütlenişinin özgün, tek ve diğerleriyle karşılaştırılan özelliğini vurgulayan kişilik"*

Literatürde yer alan bazı kişilik tanımları şunlardır:

- Bireyin ilgi alanlarının, davranışlarının, yeteneklerinin, üslubunun, dış görünüşünün ve çevreye uyum tarzının özelliklerini oluşturduğu bir kavramdır (Baymur, 1985, s.255).
- Geleceğin, şuan ki zamanın ve geçmişin oluşturduğu kavramdır (Güney, 2020, s. 138).
- Bireyin yaşam stilidir. Yetenekleri, arkadaşlık ilişkileri, kişisel ve zihinsel nitelikler gibi özelliklerin bulunduğu kavramdır (Güney, 2020, s. 138).
- Kişinin tutarlı davranış kalıpları ve iç süreçlerin bütününe denir (Burger, 2006, s. 23).
- Kişiye özgü algı, düşünce ve davranış tarzlarının yansımasıdır (Aydın, 2003, s.71).
- Kişinin tutarlı olup değişmeyen niteliklerinin hepsidir (Özkalp ve Kirel, 2001, s. 82).

- Bireyin doğuştan gelen özellikleri ile dışarıya etkileşime geçerek oluşan duygu, düşünce, davranış ve tutumların hepsidir (Karakaş, 2009, s. 47).

Getzel, Allport'un belirlediği kişilik tanımlarını üç gruba ayırarak ifade etmiştir (Baymur, 1985, s. 255-256).

Kişiliğin Davranışsal Tanımları: İncelenebilir ve ölçülebilen davranışları ve alışkanlıklar üzerinde yapılan tanımlar bu grupta yer alır. Davranışçı psikologlar tarafından tanımlanmış olup kişiliği, bireye has ve gözlemlenebilen davranış ve alışkanlıklar olarak ifade etmişlerdir. Bu psikologlardan Watson' a göre kişilik, alışkanlıklarını ve alışkanlık sistemlerinin hepsidir.

Sosyal Uyarıcı Olarak Kişilik: Bu grupta ise toplumsal açıdan tanımlanan tanımlar bulunur. Sosyal bilimcilerin birçoğu kişiliği, kişinin başkaları üzerinde yarattığı etki üzerinde yoğunlaşmış ve ifade etmişlerdir. Kısaca kişilik, bireyin toplum içerisinde bulunduğu roller ve bu rollerin diğer bireyler üzerinde bıraktığı etkidir.

Derinlik Psikolojisi Açısından Yapılan Kişilik Tanımları: Bireylerin gözlenebilir ve ölçülebilir nitelikleri iç faktörlerden etkilenmektedir. Dolayısıyla kişiliği bireyin iç hayatındaki dinamiklerin bireye özgü nitelikleri ile ifade edilebilir. Allport'un tanımı bu grupta yer alır.

2.2. Kişiliğin Değerlendirilmesi

Bireyin fiziksel ve sosyal çevresiyle iletişim stilini ifade eden düşünce, duygu ve davranışların ayırt edici ve kendine has örüntüleri şeklinde ifade edilebilir. Sosyal yaşamımızda bir kişinin kişiliğini anlatacak olursak, tarif edeceğimiz o kişiyi zeki, dışa dönük, dürüst, çalışkan gibi sıfatlarla belirtebiliriz. Alan ile ilgili psikologlar, bireysel özellikleri günlük yaşamda kullanma tarzlarımızı belli bir bilimsel sınıflandırmaya sokarak biçimsel tanımlama ve ölçme yöntemleri geliştirmeye uğraşmışlardır. Üç açıdan hayata dönük niteliklerin ötesine geçme gayretinde bulunmuşlardır. Birinci aşamaya potansiyel kişilik özellikleri grubunu, insan kişiliğinin çeşitliliğini içine alan daha küçük bir gruba indirgemeye başlarlar. Kişilik özelliklerini ölçebilmek için kullanılan ölçme araçlarının güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlarlar. Son basamakta

ise kişilik özellikleri arasındaki ilişki ve özgül davranışlar arasındaki ilişkiyi araştırmak için deneysel araştırmalar icra ederler (Atkinson vd., 2008, s. 433).

2.3. Kişiliğin Sınıflandırılması

R.B. Catell psikoloji alanında kişiliğin sınıflandıran istatistiğini ortaya koyan öncü araştırmacılardan biridir. Karakteri betimlemek için İngiltere'de kullanılan bütün kelimeleri araştırarak bu konuda tam 4500 sözcük buldu. Aynı anlama gelen kelimeleri kategorize ederek 200 sözcük elde etti. Bulduğu sözcükler aracılığıyla binlerce kişiyi değerlendirerek ve sonuçları istatistiksel açıdan analiz ederek, bu sözcüklerden bazılarının aynı değerlendirmelerde olduğunu saptamış ve aynı sözcüklerin aynı karakter boyutunu değerlendirdiğini elde etti. Daha sonra araştırmalar sonucu Catell ve onun psikolog ve istatistikçilerden oluşan ekibi, 16 adet kişilik özelliği elde etti. Kişilerin özelliklerini 16 PF testiyle ölçmeyi sağladılar. 1950' li yıllarda bu test işlevlik kazanarak şu anda bilimsel araştırmalarda uygulanmaktadır (Lelord ve Andre, 2015, s. 14).

Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) testi dünyada sağlık uzmanları tarafından çalışmalarda en çok kullanılan ölçme envanteridir. Hattaway ve Mackinley tarafından otuzlu yıllarda geliştirilmiş ve günümüzde yeniden gözden geçirilerek çalışmalarda kullanılmaktadır. Kişiliğin on bileşenini kişiye beş yüzü aşkın soru sorularak analiz eder. Sorular doğru-yanlış şeklinde cevaplanır. İstatistiksel analizlerde dört geçerlilik ölçeğini kullanarak kişinin zihinsel durumunun testin akışını bozup bozmadığını kontrol eder. Deneklerin testleri yanıltmaya çalışmasını da belirlemede kullanılır (Lelord ve Andre, 2015, s. 15-16).

Eysenck ise daha sonralarda daha basit bir model olan; sayısız inceleme ve istatistiksel analizden sonra, kişilikleri iki büyük mihvere göre bir sınıflandırma metodu oluşturmuştur.

2.3.1. Dışa dönüklük-İçe dönüklük Mihveri

Dışadönüklük mihveri atılganlık ve ödüllendirilme arayışı içinde bulunan, hemen coşan, dış çevresine düşkün, dolayısıyla sosyal ve içten olandır. İçine dönük kişi ise kendini büyük ölçüde kontrol edebilen, sakin tedbirli, dıştan bağımsız bir

şekilde hedeflerine ulaşmaya çalışan, yapacaklarını planlı bir şekilde gerçekleştiren kişidir. Her kişi bu grupta bulunur (Lelord ve Andre, 2015, s. 16).

2.3.2. Nörotiklik-Denge Mihveri

Bu grupta bulunan kişi vicdan azabı, suçluluk duygusu, üzüntü, kaygı gibi yorucu heyecanlarla sürekli olarak meşguldür ve kolay bir şekilde huzursuzlanabilir. Dengeli mihverde bulunan kişi ise genelde sakin ve dengesi bozulduğunda normal ruhsal moduna kolayca dönüş yapabilir (Lelord ve Andre, 2015, s. 16).

Bu iki mihvere soğukluk, saldırganlık, tepkisellik, ben merkezilik gibi özellikleri birleştiren üçüncü bir boyutu, yani psikotiklik kavramını Eysenck araştırmaları sonucunda dahil etmiştir. Boyutları, "doğru" ya da "yanlış" biçimde cevaplandırılan, elli yedi kolay sorudan oluşan anket formuyla tespit etmeye çalışıyordu (Lelord ve Andre, 2015, 16).

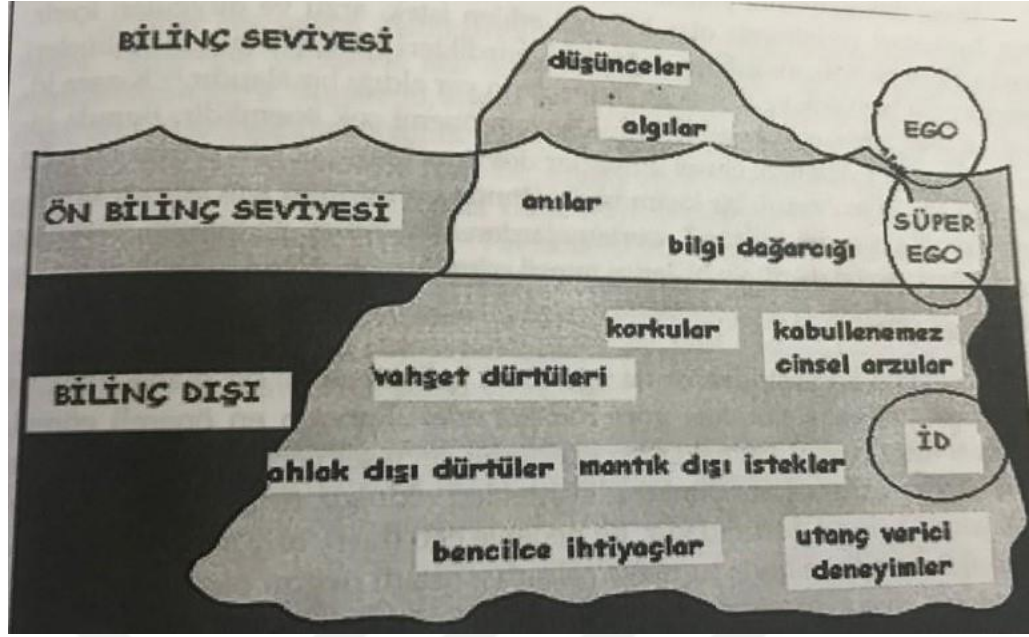
2.4. Kişilik Kuramları

2.4.1. Psikoanalitik Kuramlar

Bu kuram, bilinçaltı üzerinde yoğunlaşmıştır. Kuram insanların doğuştan içgüdüleri ve dürtüleriyle geldiklerini ve ihtiyaçlarını bunlar sayesinde harekete geçen hazları ile gerçekleştirmeye çalışırlar (Allen R, Miller ve Susan Shelly, 2007 s.54).

Bu kuram id, ego ve süperego kavramları üzerine Sigmund Freud tarafından kurulmuştur.

Freud insan zihnini üç temel bölümünün olduğunu savunur. Bu bölümlerin bilinçli; zihnin farkında olduğu her şeyin yer aldığı bölüm. Ön bilinç; zihnin rahatlıkla hatırlanabilen bilgilerin olduğu mesela ilköğretim öğretmenin ismini hatırladığımız gibi. Bilinç dışı ise zihnin kolay hatırlayamayacağı bilgilerin olduğu bölümdür (Allen R, Miller ve Susan Shelly, 2007, s.54).

Şekil 1. Freud' a göre insan bilinci bir buzdağına benzer **Kaynak:** Güney S, (2020, s. 161).

İd, dürtülere göre hareket eder ve istekleri kontrol eder. Ego ise sosyal bakımdan kabul edilebilir olana kadar hazzı erteleyerek gerçek şartlara uygun olmasına göre işler. Süperego, kişiye moral standartlar dayatır. İyi bütünleşmiş bir kişilikte ego sağlamdır, ancak id ve süperego üzerinde esnek denetimi sürdürür; gerçeklik ilkesi yoğun şekilde etki eder (Ayvazoğlu, 2017, s. 15-16).

2.4.2. Bilişsel ve Davranışçı Yaklaşımlar

Davranışçı yaklaşımın çağdaş versiyonu Sosyal Öğrenme Kuramıdır. Bireylerin farklı özelliklerini öğrenme sürecindeki değişkenliklerden kaynaklandığını savunur. Öğrenme süreci edimsel ya da klasik koşullanmaya ek olarak gözlem yoluyla öğrenmeyi içine alır. Günümüzde giderek bilişsel hale gelen sosyal öğrenme kuramı, davranışın dışsal belirleyicileri (ödüllendirme ve cezalandırma) ile içsel belirleyiciler (inançlar, düşünceler ve beklentiler) arasındaki karşılıklı etkileşiminin üstünde durur (Ayvazoğlu, 2017, s. 16).

Bu öğrenme kuramının savunucuları çoğu kişilik kuramının "sezgi" kuramı içinde bir kişinin davranışı çeşitli durumlar arasında tutarlıdır şeklindeki varsayımına karşı çıkmaktadırlar. İki farklı durumdaki ölçümler aynı özelliğin kişilik testi puanları ile çoğu ampirik araştırmada bulunan durumsal özellik ölçümleri arasındaki düşük korelasyonlar, sosyal öğrenme kuramcılarının, davranışın sürekli özelliklerden çok duruma bağlı olduğu savunurlar (Atkinson ve diğ. 2008, s. 484-485).

2.4.3. Özellik Kuramları

Bu teori, kişilik niteliklerini belirlemek için araştırmalar yapılan teoridir. Bireyin sahip olduğu niteliklerin kişiliği belirlemede en önemli faktör olduğunu savunur. En çok bilinen teoriler, Gordon Allport ve Raymond Cattell' in özellik teorileridir. Sezgisel değerlendirmeler üzerinde yoğunlaşılmıştır. Teorinin savunucuları düşünceleri ile analitik ve kapsamlı kişilik teorilerinden uzaklaşmışlardır (Güney, 2020, s. 165).

2.4.3.1 Allport' un Özellik Kuramı

Gordon Allport ABD' de 1925 yılında kişilik ile ders veren ilk psikolog ve ayırıcı nitelikler alanında ilk çalışma yapan kişidir. Psikanalitik Kuramı Kurucusu Freud' u eleştirmiş ve kuramının tam tersine, ayırıcı özellik kavramının sınırlılıklarını kabul ederek çalışmalarına devam etmiştir. Özetle kişinin davranışları çevresel etmenlerden etkilenerek olduğunu ve ayırıcı özelliklerin, kişinin davranışının tarzını önceden tahmin etme durumunun yeterli olmadığını savunmuştur. Bu kuram ayırıcı özellikler sinir sistemimizin fiziksel unsurlarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Psikanalitik kuramın aksine Allport yetişkin davranışlarının kaynağında bulunan eğilimlerin çocukluk dönemindekinden farklılaştığını belirtmiştir. Bir erkeğin yetişkinlik ve çocukluk döneminde bir kız ile görüşmesinin temelinde yatan eğilimlerinin farklı olması şeklinde örneklendirilebilir (Burger, 2006, s. 238-245).

Allport her insanın diğer insanlardan farklı özellikleri olduğunu söyler. Bu söylem kuramın temelini oluşturur (Kolasa, 1979, s.283). Webster Sözlüğünde insanların nasıl davrandıklarını, algıladıklarını ve hissettiklerini betimleyen 18.000 sıfat olduğunu vurgulamıştır. Webster Sözlüğünde "alçak gönüllülük", "sosyallik", "dürüstlük" ve "samimilik" gibi özelliklere benzer 4000 adet daha bulunmaktadır (Morgan, 1984, s. 34-35).

Allport kişiliğin temelinde ortak özelliklerin olduğunu söylemiştir. Fakat ortak özelliklerin dışında eşsiz ve tek olan özelliklerinde var olduğunu da eklemiştir. Eşsiz ve tek olan özellikleri kişisel eğilimler adıyla tanımlamıştır. Kişisel eğilimler üzerinde yoğunlaşması onun geleneksel olan ortak özellikler teorisinden ayrıldığını söyleyebiliriz. Bu kuramda bu bilgilerden yola çıkarak Allport' un insan kişiliğinin karmaşıklığı ve eşsiz özellikleri üzerinde yoğunlaşmıştır (Luthans, 1985, s. 122).

Liderler diğer insanlardan farkını yaratan eşsiz özelliklere sahiptir. Eşsiz özellikler sayesinde insanları etkileyerek peşlerinden sürüklemeye etkin olabilirler. Ortak özellikler ise tüm insanlarda mevcut olduğu gibi liderlerde bu özelliklere sahiptirler (Güney, 2020, s. 166).

2.4.3.2. Raymond Cattell' in Özellik Kuramı

Bu kuram temel olarak kişiliğin temel özellikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Cattell Kişiliğin ana özelliklerine kaynak özellikler demiştir. Uygulanan çalışmalar neticesinde Raymon Cattell 16 ana özellik keşfetmiş ve bu özellikleri kişilik testi olarak geliştirmiştir (Burger, 2006, s. 248-252).

Cattell' e göre yüzeysel özellikler: Akıllı-aptal, sevecen-soğuk, sosyal-içe kapanık, dürüst-sahtekar; kaynak özellikler ise iyi huyluluk ve güvenilirlik, kritik ve şüpheli tutumlar, olgunluk ve gerçeklik, hamlık ve kaypaklık, uysallık ve baş eğmezlik, bastırılmış ve zapt edilmiş duygular, neşeli ve enerjik (Luthans, 1985, s. 122).

1	SICAKLIK	İyi kalpli ve dışa dönük olmak tersi ise, eleştirel ve mesafeli olmaktır.
2	MANTIKLI DÜŞÜNME	Net ve soyut düşünmek tersi, daha az zekice ve somut düşündürmektir.
3	DUYGUSAL KARARLILIK	Duygusal açıdan kararlılık ve sakinlik tersi, sinirlilik ve değişken duygulu olmaktır.
4	ÜSTÜNLÜK	Girişkenlik ve saldırganlık tersi, uysallık ve uzlaşmacı olmaktır.
5	NEŞELİLİK	Neşelilik ve isteklilik tersi, resmî ve ciddi olmaktır.
6	KURAL BİLİNCİ	Öz disiplin ve ahlaklı olmak tersi, menfaatçilik ve kural tanımamazlıktır.
7	SOSYAL CESARET	Rahatlık ve gözü peklik tersi, utangaçlık ve çekingen davranmaktır.
8	HASSASLIK	Sevecenlik ve hassaslık tersi, sertlik ve kendi kendine yetmektir.
9	TEDBİRLİLİK	Şüphencilik ve tedbirlilik tersi, insanlara güvenme ve kabul etmemektir.
10	DALGINLIK	Hayalcilik ve dalgınlık tersi, gerçekçi olmak ve ayağını yere sağlam basmaktır.
11	HUSUSİYET	Süslülük ve abartılı olma tersi, dosdoğru olmak ve olduğu gibi görünmektir
12	ENDİŞE DUYGUSU	Güvensizlik ve kaygılı olma tersi, kendinden emin ve memnun olmaktır.
13	DEĞİŞİKLİĞE AÇIKLIK	Özgür düşünce ve deneyselcilik tersi, tutucu ve geleneksel olmaktır.
14	KENDİNE YETME	Kendine yetme ve bireysellik tersi, katılımcı ve grup odaklı olmaktır.
15	MÜKEMME-LİYETÇİLİK	Kontrollülük ve zorlayıcılık tersi, disiplinsiz ve gevşek davranmaktır.
16	GERGİNLİK	Harekete hazır olma ve gerginlik tersi, rahat ve sakin davranmaktır.

Şekil 2. Cattell' a göre Kişiliğin 16 temel özelliği vardır **Kaynak:** Güney S, (2020, s. 167).

Liderler yüzeysel ve kaynak özelliklerin olumlu olanlarına sahiptirler. Yüzeysel özelliklerden akıllı, sevecen, sosyal ve dürüst olanlar, kaynak özelliklerden ise iyi

huyluluk ve güvenilirlik, olgunluk ve gerçeklik, uysallık ve baş eğmezlik, neşeli ve enerjik olma gibi özellikleri taşırlar (Güney, 2020, s. 167-168).

2.4.3.3. Eysenck' in Kişilik Kuramı

Kişiliği oluşturan faktörleri hiyerarşik düzene koyup açıklayan bir temelde kurmuştur. Eysenck, kişiliği dört ayrı düzeyde açıklamıştır. Birinci düzey, özel tepkileri içeren en alt basamaktır. Kişinin genetik olarak bazı özellikleri taşıması ve bazı uyarıcılara tepki gösterilmesi üzerinde durulur. İkinci düzey, kişinin çevresiyle etkileşiminden edindiği davranışlarına bağlı özellikleri içerir. İnsanlar yaşam içerisinden benzeyen durumlara benzer tepkiler vermeyi edinirler. Aynı zamanda bu düzeyde kişiliğin devamlılık kazanması görülür. Üçüncü düzey, kişilerin birtakım eğilimleri bu düzeyde kazanmaktadır. Kişiler eğilimleri genetik özellikler ve öğrenilmiş davranışlar neticesinde edinirler. Sonuç olarak kişi bu düzeyde kişiliğin, süreklilik, değişmezlik, bireysel dengesizlik, doğruluk ve heyecanlılık nitelikleriyle karşılaşır. En son düzey dördüncüsünde ise bazı tiplerin oluştuğu düzeydir. Kuramın görüşüne göre tiplerin oluşumunda düzeylerin baskın özelliklerinin büyük etkisi vardır. (Erdoğan, 1991, s. 248-250).

2.5. Sosyotropik ve Otonomik Kişilik Özellikleri

Beck'in bilişsel kuramına göre kişiliğin sosyotropi ve otonomi olmak üzere iki boyutu vardır. Bilişsel kuramda sosyotropi (sosyal aidiyet), kişinin diğer kişiler ile pozitif ilişki gösterebilme özelliği olarak ifade edilmektedir. Üst seviyede sosyotropi özellikleri gösteren bireyler, diğer kişilerce onaylanmak oldukça önemli bir durumdur. Onaylanma ihtiyacı duyan kişiler pozitif benlik imajlarını devam ettirebilmeleri, kendileri için mühim olan kişilerce onaylanmalarına, sevimlerine, sayılmalarına ve önemsenmelerine ile bağlantılıdır. Sosyotropik bireylerin nitelikleri; bağımlılık, bireylerarası ilişkilere önem verme ve başkalarına bağlı olmalarıdır. Bu bilgilerden yola çıkarak sosyotropik bireyler, başkalarının desteğine, yakınlığına, rehberlik ve yardımına yoğun ihtiyaçları olduğu söylenebilir (Blatt ve Zuroff, 1992, s. 527-562). Otonomik kişilik özelliği ise; bireyin bağımsızlığını, kişisel haklarını kollamak ve geliştirebilme özelliği olarak ifade edilmektedir. Otonomik kişilik özelliği yüksek seviyede olan kişiler, kendi faaliyetlerini yönetmekten, amaçlarına ulaşmaktan, etraflarında oluşan olayları kontrol etmekten ve başarılı olmaktan mutlu olurlar. Bu

kişilerin özellikleri ise; kendini eleştirme, baskın hedef, odaklılık ve baskın benlik tarifidir. Bu bilgilerden yola çıkarak otonomik kişilik özelliği taşıyan bireyler bağımsızlık, başarılı olma ve kontrolün kendilerinde olmasını önemserler ve kendi kaynaklarına güvenirlir (Beck.et.Al, 1983, s. 272).

Sosyotropik ya da otonomik özellikleri yüksek bireyler, oluşan tehditle yüzleştiklerinde depresyona girme olasılıkları daha yüksektir. Sosyotropik özellikleri baskın kişinin bir yakınıni yitirmesi sonucu depresyona yol açabilmekte otonomik kişilik özellikleri yüksek olan bireyin böyle bir durumla karşılaşması sonrası depresyona girme olasılığının daha az olduğu ifade edilmektedir. Kişisel bir olayı gerçekleştirme durumunda süre gelen başarısızlık otonomik özellikleri yüksek olan bireylerde depresyon gözükabilir (Sato ve McCann, 2007, s. 153-162).

2.6. Alan Çalışmaları

2.6.1 Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar

Barutçu ve Öktem (2003), sosyotropik kişilik özelliğini ifade eden çalışanların grup çalışmalarına daha yatkın oldukları, buna karşılık otonomik kişilik özelliğine sahip çalışanların ise bireysel ve bağımsız işlerde çalışmaya daha yatkın olduklarını yaptıkları çalışmada ifade etmişlerdir (Serinkan ve Barutçu, 2006, s. 321).

Ankara İlindeki üç farklı üniversitenin okul öncesi eğitim bölümleri öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ait davranışları, içsel-dışsal kontrol odağı eğilimleri, sosyotropi-otonomi eğilimleri ve sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Sosyotropi ve otonomi kişilik özelliklerinin öğretmenlik mesleğine karşı tutumları arasında anlamlı düzeyde ilişkiye rastlanılmamıştır. Envanterin alt faktörlerinin istatistiksel analizi neticesinde, onaylanmama kaygısı alt faktörünün öğretmen adaylarının mesleğe karşı tutumları arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Kişisel bilgilerin yer aldığı envanterde bulunan değişkenler incelendiğinde, öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarla arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir (Bedel, 2008).

Üniversite öğrencileri üzerinde uygulanan bir araştırmada kariyer planları ve otonomik-sosyotropik kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin tespiti hedeflenmiştir. İstatistiksel analizler neticesinde otonomi ve sosyotropi alt ölçeklerinden alınan

puanlara göre kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı fark olduğu, kız öğrencilerin sosyotropi puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu, erkek öğrencilerin ise otonomi puanlarının kızlardan daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Serinkan ve Barutçu, 2006, s. 317-339).

Kaya vd (2006), tarafından hemşirelik bölümü öğrencilerine uygulanan araştırmada sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri ve alakalı etkenleri tespit etmek amaçlanmıştır. Akrabasının yanında yaşayan öğrencilerin, yurttan dışarıda yaşayan öğrencilere göre yüksek sosyotropik özelliği gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada yer alan öğrencilerin Alt ölçeklerin istatistiksel analizi incelendiğinde oluşan puanlar neticesinde aile yapısı arasındaki farklar şu şekilde oluşmuştur: Ailesi otoriter, aşırı ilgili ve koruyucu olanların, ailesi ilgisiz olanlardan daha yüksek sosyotropik kişilik özellikleri gösterdiği tespit edilmiştir (Kaya ve diğerleri, 2006, s. 1-11).

Ceylan (2005), tarafından sporculara uygulanan çalışmada stresle baş edebilmek için kullandığı metotların tespit edilmesi ve kişilik özelliklerinin bu değişkenlere olan etkisini bulmak amaçlanmıştır. Stresle başa çıkmada bilişsel metotların kullanma seviyeleri arasında kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Katılımcıların stresle baş edebilme metotları kullanma seviyeleri ile sosyotropi ve otonomi alt ölçeklerinin yaş korelasyonunu incelendiğinde, yaş değişkeni ile sosyotropi ve otonomi alt ölçekleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Ceylan, 2005).

Kabakçı (1997), tarafından üniversite öğrencileri üzerinde sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerine ve bu duruma ait yaşam olayları ve depresif bulguları beraber inceleyen bir araştırma yapılmıştır. Depresif bulgu seviyeleri orta ve ortanın üstü olan öğrenciler, depresif olmayan öğrencilere nazaran yakın zamanda daha yüksek stresli sosyotropik olaya maruz kaldıkları sonucuna varılmıştır. Sosyotropik ve otonomik özellikleri açısından kişilik özellikleri, yaşam olayları ve depresif belirtiler arasındaki ilişki farklılık göstermektedir. Öğrencinin kişilik özelliklerini dikkate almadan depresiflik düzeyi yüksek olanlar, yakın dönemde stresi yüksek sosyotropik olay geçirmişlerdir. Otonomik kişilik özelliği yüksek olan bireyler bu durumun zıttı olarak daha stresli yaşam olayları yaşamışlardır. (Kabakçı, 1997)

Ceylan (2016), bir ekstrem spor olarak uçurtma sörfü yapan 14-18 yaşları arası gençler üzerinde sosyotropi-otonomi düzeylerine etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Yapılan çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri sonucunda bir ekstrem spor olarak uçurtma sörfü yapmanın otonomi düzeyi üzerinde olumlu katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ceylan, 2006).

2.6.2. Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar

Bilişsel kuramcılardan Beck ve arkadaşları (1983) kişilik özelliklerinden sosyotropi ve otonomi özelliklerini belirlemek için ölçek bulmuşlardır. Birçok bilimsel araştırmada bu ölçek kullanılmıştır. Kuramın öncüleri buldukları ölçeği uyguladıkları çalışmalarda kadınların erkeklerden daha yüksek sosyotropik özelliklerine gösterdiği sonucunu elde etmişlerdir. Elde ettikleri bir başka veri ise sosyotropik özelliği yüksek olan bireylerde arkadaş bağlarında bir bozulma yaşandığında ya da çevrelerince onaylanmadıklarında depresyon bulguları ortaya çıktığı sonucudur. Bağımlılık açısından sosyotropik kişilere göre bağımlılık düzeyleri düşük olan otonomik kişilerde depresyon bulguları görülme eğilimleri daha azdır sonucu çıkmıştır (Clark ve Oates, 1995, s. 819-823).

McBride, Bacchiochi ve Bagby (2005) uyguladıkları çalışmada, sosyotropikotonomik kişilik özelliklerinde cinsiyet faktörünü ele almışlardır. Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri neticesinde, sosyotropik düzeyin kadınların erkeklerden daha yüksek olduğu otonomik düzeyde ise erkeklerin kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiş olsalar bile cinsiyetin anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucunu elde etmişlerdir. 1994 yılında sosyotropi- otonomi ölçeğinin 202 depresif kadın hastalara uygulanan bir araştırmada ise analizler incelendiğinde depresyonun sosyotropik-otonomik tepki ölçümünde anlamlı fark yaratacağı sonucuna ulaşılmıştır (McBride, Bacchiochi ve Bagby, 2005, s. 129-136).

Sosyotropi ya da bağımlılık düzeyi yüksek olan bireyler, diğer bireyler tarafından daha çok sevmeyi beklemekte, duygusal olarak sömürülmeye daha çok yatkınlar. Sosyotropik bireylerin özgüvenleri düşük ve kaygılı bağlanma stili gözlenmektedir. Otonomik düzeyi baskın olan bireylerde ise kaçınan bağlanma özellikleri gözlemlenmiştir (Zuroff ve Fitzpatrick, 1995, s. 253-265).

Beck vd (2003), birinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada ev özlemi çekmelerinin, sosyotropi ve otonomi kişilik ayrımına göre depresif belirtiler üzerinde etkisi olup olmadığını ele almışlardır. Sosyotropik düzeyi yüksek olan

öğrenciler ev özlemi çekmesinden dolayı depresif özellikler gösterirken, otonomi kişilerin daha çok geçiş evresinde (liseden üniversiteye) olması ve notlarının durumlarına göre depresif özelliklere rastlanılmaktadır (Beck ve diğerleri, 2003, s. 155-166).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Belirlenen amaç doğrultusunda değişkenlerin iki ve ikiden fazla olması durumunda değişkenler arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini tespit etmeyi amaçlayan araştırma modeli (Karasar, 2017. s.85), olan ilişkisel tarama yöntemi ve bir durumun veya olayın sebeplerini ve bu sebepleri etkileyen değişkenleri ya da bir etkinin sonuçlarını saptamayı hedefleyen nedensel karşılaştırma yöntemi (Büyüköztürk, vd. 2008. s.92) kullanılmıştır. Gönüllülük esasına dayalı çevrim içi olarak anket (survey) tekniği uygulanarak veriler elde edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın ulaşılabilir evrenini, Büyükçekmece İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı devlet liseleri, örneklemini ise kolayda örnekleme yöntemi uygulanarak belirlenen, Nezihe Hasan Kılıç Anadolu Lisesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi (n=251) gönüllü katılımcıdan oluşmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	142	56,6
	Erkek	109	43,4
	Toplam	251	100
Sınıf	9.sınıf	146	58,2
	10.sınıf	90	35,9
	11.sınıf	15	6,0
	Toplam	251	100
Lisanslı Spor Yapma	Lisanslı Spor Yapmıyorum	116	46,2
	3 yıldan az	48	19,1
	4-7 yıl	70	27,9
	8 ve üzeri	17	6,8
Toplam	251	100	
Ailenden Sporla ilgilenme	Anne	6	2,4
	Baba	29	11,6
	Kardeş	56	22,3
	Kimse ilgilenmiyor	160	63,7
Toplam	251	100	
Anne Eğitim Durumu	Okur yazar değil	5	2
	İlköğretim	69	27,5
	Ortaöğretim	109	43,4
	Lisans	63	25,1
	Lisansüstü	5	2
Toplam	251	100	
Baba Eğitim Durumu	Okur yazar değil	1	0,4
	İlköğretim	55	21,9
	Ortaöğretim	115	45,8
	Lisans	74	29,5
	Lisansüstü	6	2,4
Toplam	251	100	
Gelir Durumu	2900 - 3900	72	28,7
	3901-4900	61	24,3
	4901-5900	56	22,3
	5901 ve üzeri	62	24,7
	Toplam	251	100

Tablo 1' de bulunan veriler araştırmaya katılan katılımcıların %56,6' sının kadın, %43,4' ünün erkek, %58,2' si 9.sınıf, %35,9' u 10. sınıf, % 6' sını 11. sınıf, % 46,2' si lisanslı spor yapmayan, % 19,1' i 3 yıldan az lisanslı spor yapan, % 27,9' u 4-7 yıl arası lisanslı spor yapan, % 6,8' i 8 yıl ve üzeri, % 2,4' ünün annesi sporla ilgileniyor, % 11,6' sının babası sporla ilgileniyor, % 22,3' ünün kardeşi sporla ilgileniyor, % 63,7' sinin ailesinde kimse sporla ilgilenmiyor, % 2' sinin annesi okur yazar değil, % 27,5' inin annesi ilköğretim mezunu, % 43,4' ünün annesi ortaöğretim mezunu, % 25,1' i lisans mezunu, % 2' sinin annesi lisansüstü mezunu, % 0,4' ünün babası okur yazar değil, % 21,9' unun babası ilköğretim mezunu, % 45,8' inin babası ortaöğretim mezunu, % 29,5' inin babası lisans mezunu, % 2,4' ünün babası lisansüstü mezunu, %

28,7' si 2900 TL - 3900 TL, % 24,3' ü 3901 TL - 4900 TL, % 22,3' ü 4901 TL - 5900 TL, % 24,7' si 5901 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından oluşturulan Sosyo-Demografik Bilgi Formu; cinsiyet, sınıf, anne ve baba eğitim durumu, aile gelir seviyesi, spor geçmişi ve ailede spor yapma durumu soruları olmak üzere yedi sorudan oluşmaktadır.

3.3.1. Liderlik Özellikleri Ölçeği

Katılımcıların liderlik düzeyini değerlendirmek için Cansoy (2016) tarafından geliştirilen 28 madde ve 6 alt boyuttan oluşan liderlik ölçeği uygulanacaktır. Birinci faktör 8 maddeden, (1, 2, 3, 5, 6, 11, 19, 34), ikinci faktör 7 maddeden (7, 25, 26, 28, 33, 43, 46), üçüncü faktör 5 maddeden (27, 48, 45, 49, 51), dördüncü faktör 3 maddeden (31, 37, 38), beşinci faktör 3 maddeden (15, 16, 22), altıncı faktör 2 maddeden (9, 14) oluşmaktadır. Ölçek alt boyutları; Özgüven, grupla çalışabilme, güvenilir olma, ikna yeteneği, problem çözebilme, sorumluluk boyutlarından oluşmaktadır. Her maddeye ne derece katılıyorsunuz sorusuna cevap olarak "Asla" dan başlayıp "Daima" ya kadar giden 5'li Likert Ölçeği derecelendirme formundadır.

Tablo 2. Liderlik özellikleri ölçeğine ait güvenilirlik sonuçları

Madde	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Madde 1	0,593	0,951
Madde 2	0,617	0,951
Madde 3	0,631	0,951
Madde 4	0,602	0,951
Madde 5	0,538	0,952
Madde 6	0,605	0,951
Madde 7	0,619	0,951
Madde 8	0,565	0,952
Madde 9	0,724	0,95
Madde 10	0,665	0,951
Madde 11	0,701	0,95
Madde 12	0,621	0,951
Madde 13	0,587	0,951
Madde 14	0,671	0,951
Madde 15	0,63	0,951
Madde 16	0,701	0,95
Madde 17	0,772	0,95
Madde 18	0,724	0,95
Madde 19	0,736	0,95
Madde 20	0,762	0,95
Madde 21	0,454	0,953
Madde 22	0,545	0,952
Madde 23	0,194	0,955
Madde 24	0,496	0,952
Madde 25	0,647	0,951
Madde 26	0,726	0,95
Madde 27	0,645	0,951
Madde 28	0,588	0,951
28 Madde	Cronbach Alpha Katsayısı	0,949

Tablo 2' de belirtilen verilere bakıldığında liderlik özellikleri ölçeği için elde edilen Cronbach Alpha katsayılarının yüksek güvenilirlikte olduğu görülmektedir. Ölçeğe verilen cevaplarında kendi içinde genelinin orta düzeyde tutarlılık gösterdiği görülmüştür.

Tablo 3. Liderlik özellikleri ölçeğine ait çarpıklık basıklık ve kolmogorov-smirnov testi sonuçları

Boyutlar	n	Skewness	Kurtosis	Sig.
Özgüven	251	-0,08	-0,53	,200*
Grupla Çalışabilme	251	-0,29	-0,81	0,000
Güvenilir Olma	251	-0,36	-0,62	0,000
İkna Yeteneği	251	0,26	-0,51	0,000
Problem Çözme	251	-0,12	-0,64	0,000
Sorumluluk	251	0,06	-0,83	0,000

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 3' ün verileri liderlik özellikleri ölçeği ve alt boyutları için elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri ve kolmogorov smirnov testi sonuçlarına bakıldığında verilen normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Büyüköztürk (2007) verilerin çarpıklık ve basıklık değer aralığının ± 1 arasında olması normallikten fazla sapmaların olmadığını belirtirken, Tabachnick ve Fidell (2013) ise çarpıklık ve basıklık değerlerinin $\pm 1,5$ aralığında olması verilerin normal dağılım gösterdiğini belirtmiştir. Verilerin $\pm 1,5$ aralığında olduğu ve normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

3.3.2. Sosyotropi ve Otonomi Ölçeği

Katılımcıların sosyotropi-otonomi kişilik özelliklerini ölçmek için Beck vd. tarafından 1983 yılında geliştirilen, Savaşır ve Şahin (1997) tarafından Türkçeye uyarlanan 60 madde ve iki boyuttan oluşan "Sosyotropi ve Otonomi" ölçeği uygulanmıştır. Ölçekteki maddelerin 30'u sosyotropi, 30'u otonomi alt ölçeğine aittir. Bir alt ölçekten alınabilecek en yüksek puan (30 maddeden) 120'dir (Savaşır ve Şahin, 1997). Alt testlerden alınan yüksek puanlar yüksek düzeydeki sosyotropik ya da otonomik kişilik özelliklerini göstermektedir. 1, 4, 5, 7, 8, 11, 15, 17, 18, 19, 24, 26, 27, 29, 31, 33, 34, 35, 38, 40, 44, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 56, 58 ve 59. sorular "Sosyotropi Ölçeğini" 2, 3, 6, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 30, 32, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 45, 48, 51, 54, 55, 57 ve 60. sorular "Otonomi Ölçeğini" belirtir. Her madde, "sizi ne kadar tanımlıyor" sorusunu cevap olarak "% 0" dan başlayıp, "% 100" e kadar giden yanıt seçenekleri olan 5 aşamalı Likert tipindedir.

Tablo 4. Sosyotropi ve otonomi ölçeğine ait güvenilirlik sonuçları

Madde	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Madde1	0,454	0,716
Madde 2	0,335	0,72
Madde 3	0,203	0,72
Madde 4	0,326	0,718
Madde 5	0,318	0,719
Madde 6	0,319	0,719
Madde 7	0,333	0,717
Madde 8	0,176	0,721
Madde 9	0,153	0,721
Madde 10	0,217	0,72
Madde 11	0,42	0,716
Madde 12	0,091	0,722
Madde 13	0,268	0,719
Madde 14	0,273	0,719
Madde 15	0,252	0,719
Madde 16	0,311	0,717
Madde 17	0,22	0,72
Madde 18	0,181	0,72
Madde 19	0,459	0,715
Madde 20	-0,014	0,723
Madde 21	0,325	0,719
Madde 22	0,127	0,721
Madde 23	0,358	0,719
Madde 24	0,44	0,716
Madde 25	0,472	0,716
Madde 26	0,228	0,719
Madde 27	0,411	0,716
Madde 28	0,181	0,72
Madde 29	0,366	0,718
Madde 30	0,193	0,72
Madde 31	0,352	0,718
Madde 32	0,265	0,72
Madde 33	0,416	0,717
Madde 34	0,221	0,719
Madde 35	0,428	0,716
Madde 36	0,304	0,719
Madde 37	0,02	0,723
Madde 38	0,458	0,715
Madde 39	0,244	0,719
Madde 40	0,168	0,721
Madde 41	0,4	0,717

Madde 42	0,3	0,719
Madde 43	0,377	0,718
Madde 44	0,535	0,714
Madde 45	0,354	0,719
Madde 46	0,45	0,716
Madde 47	0,425	0,716
Madde 48	0,308	0,719
Madde 49	0,443	0,716
Madde 50	0,492	0,715
Madde 51	0,249	0,719
Madde 52	0,05	0,722
Madde 53	0,383	0,718
Madde 54	0,342	0,717
Madde 55	0,36	0,718
Madde 56	0,279	0,719
Madde 57	0,255	0,719
Madde 58	0,335	0,717
Madde 59	0,379	0,717
Madde 60	0,263	0,72
60 Madde	Cronbach Alpha Katsayısı	0,856

Tablo 4' te belirtilen verilere bakıldığında Sosyotropi - Otonomi ölçeği için elde edilen Cronbach Alpha katsayılarının yüksek güvenilirlikte olduğu görülmektedir. Ölçeğe verilen cevaplarında kendi içinde genelinin kabul edilebilir tutarlılık gösterdiği görülmüştür.

Tablo 5. Sosyotropi - otonomi ölçeği çarpıklık basıklık ve kolmogorov-smirnov testi sonuçları

Boyutlar	n	Skewness	Kurtosis	Sig.
Sosyotropi	251	-0,246	0,111	,200*
Otonomi	251	-0,355	-0,380	0,003

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 5' te Sosyotropi-Otonomi için elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri ve Kolmogorov Smirnov Testi sonuçlarına bakıldığında verilen normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Büyüköztürk (2007) verilerin çarpıklık ve basıklık değer aralığının ± 1 arasında olması normallikten fazla sapmaların olmadığını belirtirken, Tabachnick ve Fidell (2013) ise çarpıklık ve basıklık değerlerinin $\pm 1,5$ aralığında olması verilerin normal dağılım gösterdiğini belirtmiştir. Verilerin $\pm 1,5$ aralığında olduğu ve normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

3.4. İstatistiksel Analiz

Toplanan verilerin analizleri IBM SPSS25.0 paket programı kullanılarak elde edilmiştir. Katılımcılara ilişkin sosyodemografik bilgiler, ölçek ortalamaları ve faktör puanları frekans (f) ve yüzde (%) değerleri saptanarak, puanların normal dağılım durumlarına; normal dağılım eğrileri, çarpıklık-basıklık (skewness-kurtosis) değerleri, histogramlar aracılığı ile normal dağılım düzeyleri değerlendirilmiştir. Ölçeklerin genelinin ve alt boyutlarının güvenilirlik seviyelerinin tespit edilmesi amacıyla güvenilirlik analizi yapılmış ve “Chronbach Alfa Katsayısı” elde edilmiştir. Belirlen hipotezlerin test edilmesi için Independent Sample T Test, One-way ANOVA Testi ve Pearson Korelasyon Analizleri yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 6. Katılımcıların liderlik özellikleri ölçeğine verdiği cevapların betimsel analizi

Boyutlar	n	Min	Max	Mean/Ss
Özgüven	251	1,13	4,75	2,99± 0,77
Grupla Çalışabilme	251	1,29	5,0	3,54±0,84
Güvenilir Olma	251	1,0	5,0	3,55±0,95
İkna Yeteneği	251	1,0	4,33	2,32±0,75
Problem Çözme	251	1,0	5,0	3,11±0,75
Sorumluluk	251	1,0	5,0	2,82±1,08

Tablo 6 verileri incelendiğinde liderlik özellikleri ölçeğinin alt boyutlarından özgüven alt boyutunun ortalamasının $2,99\pm 0,77$, grupla çalışabilme alt boyutunun ortalamasının $3,54\pm 0,84$, güvenilir olma boyutunun ortalaması $3,55\pm 0,95$, ikna yeteneği alt boyutunun ortalaması $2,32\pm 0,75$, problem çözme alt boyutunun ortalaması $3,11\pm 0,75$, sorumluluk alt boyutunun ortalaması $2,82\pm 1,08$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7. Katılımcıların cinsiyetlerine göre liderlik özellikleri düzeylerinin değerlendirilmesi

	Cinsiyet	n	Mean Rank	Ss	T	p
Özgüven	Kadın	142	2,96	0,76	-0,749	0,454
	Erkek	109	3,03	0,79		
Grupla Çalışabilme	Kadın	142	3,57	0,88	0,66	0,51
	Erkek	109	3,50	0,79		
Güvenilir Olma	Kadın	142	3,63	0,97	1,482	0,14
	Erkek	109	3,45	0,93		
İkna Yeteneği	Kadın	142	2,29	0,78	-0,856	0,393
	Erkek	109	2,37	0,72		
Problem Çözme	Kadın	142	3,14	0,94	0,607	0,545
	Erkek	109	3,07	1,00		
Sorumluluk	Kadın	142	2,89	1,11	1,222	0,223
	Erkek	109	2,72	1,03		

Tablo 7 verileri incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlere göre liderlik özellikleri ölçeğine verdikleri cevaplar incelendiğinde tüm ölçeğin tüm alt boyutların istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların sınıflarına göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Sınıf	N	Mean	Ss	F	P	Tukey
Özgüven	9.Sınıf	146	2,97	0,76	5,712	0,004	3>1 3>2
	10.Sınıf	90	2,92	0,76			
	11.Sınıf	15	3,63	0,67			
	Toplam	251	2,99	0,77			
Grupla çalışabilme	9.Sınıf	146	3,50	0,85	3,801	0,024	3>1 3>2
	10.Sınıf	90	3,52	0,81			
	11.Sınıf	15	4,12	0,79			
	Toplam	251	3,54	0,84			
Güvenilir Olma	9.Sınıf	146	3,50	0,95	4,694	0,01	3>1 3>2
	10.Sınıf	90	3,51	0,95			
	11.Sınıf	15	4,28	0,70			
	Toplam	251	3,55	0,95			
İkna Yeteneği	9.Sınıf	146	2,35	0,76	3,015	0,051	
	10.Sınıf	90	2,21	0,73			
	11.Sınıf	15	2,71	0,77			
	Toplam	251	2,32	0,75			
Problem Çözme	9.Sınıf	146	3,10	1,00	1,088	0,338	
	10.Sınıf	90	3,07	0,93			
	11.Sınıf	15	3,46	0,84			
	Toplam	251	3,11	0,97			
Sorumluluk	9.Sınıf	146	2,87	1,11	3,171	0,044	3>2
	10.Sınıf	90	2,65	1,04			
	11.Sınıf	15	3,36	0,87			
	Toplam	251	2,82	1,08			

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 8 verileri incelendiğinde katılımcıların buldukları sınıf düzeyi değişkenine göre liderlik özelliklerinin anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak için tek faktörlü ANOVA testi yapılmıştır. Analizden elde edilen veriler neticesinde özgüven alt boyutunda 11. sınıfta bulunan öğrenciler ile 9. ve 10. sınıfta öğrenciler arasında 11.sınıfta bulunan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Grupla çalışabilme alt boyutunda 11. sınıfta bulunan öğrenciler ile 9. ve 10. sınıfta öğrenciler arasında 11.sınıfta bulunan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Güvenilir olma alt boyutunda 11. sınıfta bulunan öğrenciler ile 9. ve 10. sınıfta öğrenciler arasında 11.sınıfta bulunan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Sorumluluk alt boyutunda 11. sınıf öğrenciler ve

10. sınıf öğrenciler arasında 11.sınıf öğrenciler lehine anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. İkna yeteneği ve problem çözme alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların anne eğitim durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Eğitim	N	Mean/ Ss	F	P	
Özgüven	Okur yazar değil	5	2,97	0,73	1,028	0,394
	İlköğretim	69	2,88	0,83		
	Ortaöğretim	109	3,02	0,76		
	Lisans	63	3,10	0,71		
	Lisansüstü	5	2,60	0,92		
	Toplam	251	2,99	0,77		
Grupla Çalışabilme	Okur yazar değil	5	3,68	1,08	0,564	0,689
	İlköğretim	69	3,49	0,82		
	Ortaöğretim	109	3,54	0,90		
	Lisans	63	3,56	0,76		
	Lisansüstü	5	4,05	0,77		
	Toplam	251	3,54	0,84		
Güvenilir Olma	Okur yazar değil	5	3,52	1,33	0,367	0,832
	İlköğretim	69	3,54	0,90		
	Ortaöğretim	109	3,58	1,01		
	Lisans	63	3,49	0,87		
	Lisansüstü	5	4,00	1,20		
	Toplam	251	3,55	0,95		
İkna Yeteneği	Okur yazar değil	5	2,66	0,70	2,338	0,056
	İlköğretim	69	2,22	0,74		
	Ortaöğretim	109	2,28	0,76		
	Lisans	63	2,42	0,71		
	Lisansüstü	5	3,13	1,06		
	Toplam	251	2,32	0,75		
Problem Çözme	Okur yazar değil	5	3,53	1,34	0,439	0,780
	İlköğretim	69	3,05	1,06		
	Ortaöğretim	109	3,08	0,93		
	Lisans	63	3,17	0,86		
	Lisansüstü	5	3,33	1,43		
	Toplam	251	3,11	0,97		
Sorumluluk	Okur yazar değil	5	2,90	1,24	0,176	0,951
	İlköğretim	69	2,78	1,12		
	Ortaöğretim	109	2,79	1,05		
	Lisans	63	2,92	1,08		
	Lisansüstü	5	2,80	1,35		
	Toplam	251	2,82	1,08		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 9 verileri incelendiğinde anne eğitim durumu değişkenine göre liderlik özellikleri ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların baba eğitim durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Sınıf	N	Mean/ Ss		F	P
Özgüven	Okur yazar değil	1	4,12		1,866	0,117
	İlköğretim	55	2,80	0,71		
	Ortaöğretim	115	3,01	0,80		
	Lisans	74	3,06	0,76		
	Lisansüstü	6	3,35	0,76		
	Toplam	251	2,99	0,77		
Grupla Çalışabilme	Okur yazar değil	1	4,42		0,332	0,857
	İlköğretim	55	3,52	0,73		
	Ortaöğretim	115	3,52	0,91		
	Lisans	74	3,57	0,84		
	Lisans Üstü	6	3,64	0,50		
	Toplam	251	3,54	0,84		
Güvenilir Olma	Okur yazar değil	1	3,80		0,115	0,977
	İlköğretim	55	3,54	0,90		
	Ortaöğretim	115	3,55	1,02		
	Lisans	74	3,55	0,91		
	Lisansüstü	6	3,80	0,85		
	Toplam	251	3,55	0,95		
İkna Yeteneği	Okur yazar değil	1	3,33		1,717	0,147
	İlköğretim	55	2,15	0,69		
	Ortaöğretim	115	2,32	0,76		
	Lisans	74	2,41	0,76		
	Lisansüstü	6	2,66	0,91		
	Toplam	251	2,32	0,75		
Problem Çözme	Okur yazar değil	1	4,66		0,748	0,56
	İlköğretim	55	3,07	0,95		
	Ortaöğretim	115	3,09	1,04		
	Lisans	74	3,13	0,87		
	Lisansüstü	6	3,33	1,01		
	Toplam	251	3,11	0,97		
Sorumluluk	Okur yazar değil	1	2,50		1,015	0,4
	İlköğretim	55	2,61	0,95		
	Ortaöğretim	115	2,83	1,10		
	Lisans	74	2,92	1,11		
	Lisansüstü	6	3,33	1,25		
	Toplam	251	2,82	1,08		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 10 verileri incelendiğinde baba eğitim durumu değişkenine göre liderlik özellikleri ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların aile gelir durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Gelir Düzeyi	N	Mean/ Ss	F	P	Tukey	
Özgüven	2900 TL - 3900 TL	72	2,77	0,76	3,945	0,009	4>1
	3901 TL - 4900 TL	61	2,96	0,73			
	4901 TL - 5900 TL	56	3,07	0,76			
	5901 TL - ve üzeri	62	3,21	0,78			
	Toplam	251	2,99	0,77			
Grupla çalışabilme	2900 TL - 3900 TL	72	3,36	0,83	2,353	0,073	
	3901 TL - 4900 TL	61	3,50	0,92			
	4901 TL - 5900 TL	56	3,61	0,81			
	5901 TL - ve üzeri	62	3,73	0,77			
	Toplam	251	3,54	0,84			
Güvenilir Olma	2900 TL - 3900 TL	72	3,44	1,04	1,083	0,357	
	3901 TL - 4900 TL	61	3,48	1,01			
	4901 TL - 5900 TL	56	3,59	0,88			
	5901 TL - ve üzeri	62	3,72	0,85			
	Toplam	251	3,55	0,95			
İkna Yeteneği	2900 TL - 3900 TL	72	2,12	0,75	2,983	0,032	4>1
	3901 TL - 4900 TL	61	2,40	0,68			
	4901 TL - 5900 TL	56	2,31	0,75			
	5901 TL - ve üzeri	62	2,5	0,79			
	Toplam	251	2,32	0,75			
Problem Çözme	2900 TL - 3900 TL	72	2,98	1,03	1,183	0,317	
	3901 TL - 4900 TL	61	3,09	0,95			
	4901 TL - 5900 TL	56	3,10	0,92			
	5901 TL - ve üzeri	62	3,29	0,95			
	Toplam	251	3,11	0,97			
Sorumluluk	2900 TL - 3900 TL	72	2,80	1,12	0,087	0,967	
	3901 TL - 4900 TL	61	2,84	1,06			
	4901 TL - 5900 TL	56	2,77	1,11			
	5901 TL - ve üzeri	62	2,871	1,05			
	Toplam	251	2,82	1,08			

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 11 verileri incelendiğinde liderlik özellikleri ölçeğinin alt boyutu olan özgüven ve ikna yeteneği alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılık değişkenlerin hangi düzeyleri arasında olduğunu tespit edebilmek için çoklu karşılaştırma (post hoc) analizlerinden Tukey testi uygulanmıştır. Elde edilen analizler neticesinde özgüven alt boyutunda 2900 TL-3900 TL ve 5900 TL ve üzeri geliri olanlar arasında 5900 TL ve üzeri geliri olanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkna Yeteneği alt boyutunda 2900 TL-3900 TL ve 5900 TL ve üzeri geliri olanlar arasında 5900 TL ve üzeri geliri olanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 12. Katılımcıların lisanslı spor yapma durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Lisanslı Spor Yapma Durumu	N	Mean/ Ss	F	P	Tukey	
Özgüven	Lisanslı spor yapmıyorum	116	2,78	0,73	7,524	0,00	3>1 4>1
	3 Yıldan az	48	2,99	0,72			
	4-7 Yıl	70	3,27	0,78			
	8 Yıl ve üzeri	17	3,33	0,74			
	Toplam	251	2,99	0,77			
Grupla çalışabilme	Lisanslı spor yapmıyorum	116	3,41	0,83	2,46	0,063	
	3 Yıldan az	48	3,61	0,89			
	4-7 Yıl	70	3,62	0,81			
	8 Yıl ve üzeri	17	3,94	0,79			
	Toplam	251	3,54	0,84			
Güvenilir Olma	Lisanslı spor yapmıyorum	116	3,41	0,94	2,191	0,09	
	3 Yıldan az	48	3,65	1,025			
	4-7 Yıl	70	3,62	0,89			
	8 Yıl ve üzeri	17	3,96	0,95			
	Toplam	251	3,55	0,95			
İkna Yeteneği	Lisanslı spor yapmıyorum	116	2,16	0,74	3,997	0,008	3>1
	3 Yıldan az	48	2,40	0,70			
	4-7 Yıl	70	2,54	0,75			
	8 Yıl ve üzeri	17	2,37	0,81			
	Toplam	251	2,32	0,75			
Problem Çözme	Lisanslı spor yapmıyorum	116	2,97	1,014	1,561	0,199	
	3 Yıldan az	48	3,17	0,95			
	4-7 Yıl	70	3,23	0,91			
	8 Yıl ve üzeri	17	3,35	0,88			
	Toplam	251	3,11	0,97			
Sorumluluk	Lisanslı spor yapmıyorum	116	2,62	1,071	2,608	0,052	
	3 Yıldan az	48	2,93	1,109			
	4-7 Yıl	70	3,05	1,025			
	8 Yıl ve üzeri	17	2,94	1,18			
	Toplam	251	2,82	1,08			

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 12 verileri incelendiğinde liderlik özellikleri ölçeğinin alt boyutları olan özgüven ve ikna yeteneği alt boyutların anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılık değişkenlerin hangi düzeyleri arasında olduğunu tespit edebilmek için çoklu karşılaştırma (post hoc) analizlerinden Tukey Testi uygulanmıştır. Elde edilen analizler neticesinde özgüven alt boyutunda lisanslı spor yapmayanlar ile 4-7 yıl arası lisanslı spor yapanlar arasında 4-7 yıl arası spor yapanlar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Özgüven alt boyutunda lisanslı spor yapmayanlar ile 8 ve

üzeri yıl lisanslı spor yapanlar arasında 8 ve üzeri yıl lisanslı spor yapanlar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. İkna yeteneği alt boyutunda ise lisanslı spor yapmayanlar ile 4-7 yıl arası lisanslı spor yapanlar arasında 4-7 yıl arası spor yapanlar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlar anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 13. Katılımcıların ailesinden birinin spor yapma durumuna göre liderlik özelliklerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Aile Sporla İlgilenme Durmu	N	Mean/ Ss	F	P	Tukey	
Özgüven	Anne	6	3,56	0,78	5,250	,002	3>4
	Baba	29	3,07	0,76			
	Kardeş	56	3,27	0,73			
	Kimse İlgilenmiyor	160	2,86	0,76			
	Toplam	251	2,99	0,77			
Grupla Çalışabilme	Anne	6	4,40	0,49	4,074	,008	1>4
	Baba	29	3,66	0,77			
	Kardeş	56	3,71	0,71			
	Kimse İlgilenmiyor	160	3,43	0,88			
	Toplam	251	3,54	0,84			
Güvenilir Olma	Anne	6	4,26	0,81	3,589	,014	3>4
	Baba	29	3,61	0,92			
	Kardeş	56	3,81	0,77			
	Kimse İlgilenmiyor	160	3,42	1,00			
	Toplam	251	3,55	0,95			
İkna Yeteneği	Anne	6	2,72	0,77	3,581	,015	3>4
	Baba	29	2,25	0,77			
	Kardeş	56	2,58	0,69			
	Kimse İlgilenmiyor	160	2,23	0,75			
	Toplam	251	2,32	0,75			
Problem Çözme	Anne	6	3,55	0,65	2,530	,058	
	Baba	29	3,20	0,98			
	Kardeş	56	3,35	0,87			
	Kimse İlgilenmiyor	160	2,99	0,99			
	Toplam	251	3,11	0,97			
Sorumluluk	Anne	6	3,16	1,16	2,330	,075	
	Baba	29	2,75	1,14			
	Kardeş	56	3,13	0,90			
	Kimse İlgilenmiyor	160	2,71	1,11			
	Toplam	251	2,82	1,08			

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 13 verileri incelendiğinde aileden birinin sporla ilgilenme değişkenine göre özgüven, grupla çalışabilme, güvenilir olma ve ikna yeteneği alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılaşmanın alt boyutların hangi düzeyleri arasında olduğunu tespit edebilmek adına çoklu karşılaştırma (post hoc) testlerinden Tukey uygulanmıştır. Özgüven alt boyutunda kardeşi sporla ilgilenenlerle sporla ilgilenmeyenler arasında kardeşi sporla ilgilenenler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Grupla çalışabilme alt boyutunda annesi sporla ilgilenenler ile sporla ilgilenmeyenler arasında annesi sporla ilgilenenler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Güvenilir olma alt boyutunda kardeşi sporla ilgilenenler ile sporla ilgilenmeyenler arasında kardeşinin sporla ilgilenenleri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. İkna yeteneği alt boyutunda kardeşi sporla ilgilenenler ile sporla ilgilenmeyenler arasında kardeşi sporla ilgilenenler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Liderlik özellikleri ölçeğinin diğer alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların sosyotropi-otonomi ölçeğine verdiği cevapların betimsel analizi

Boyutlar	N	Min	Max	Mean/Ss
Sosyotropi	251	38,0	140	94,11±17,44
Otonomi	251	76,0	142	111,99±14,28

Tablo 14 verileri incelendiğinde sosyotropi-otonomi ölçeğinin sosyotropi alt boyutunun ortalamasının 94,11±17,44 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Otonomi alt boyutunun ortalaması 111,99±14,28 olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 15. Katılımcıların cinsiyetlerine göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi

	Cinsiyet	N	Mean Rank	Ss	T	p
Sosyotropi	Kadın	142	94,77	18,62	0,687	0,484
	Erkek	109	93,24	15,82		
Otonomi	Kadın	142	113,26	14,65	1,62	0,106
	Erkek	109	110,33	13,67		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 15 verileri incelendiğinde araştırmaya katılanların cinsiyet değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların sınıflarına göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Sınıf	N	Mean	Ss	f	p
Sosyotropi	9.Sınıf	146	94,95	17,71	1,725	0,18
	10.Sınıf	90	94,05	17,73		
	11.Sınıf	15	86,20	10,50		
	Toplam	251	94,11	17,44		
Otonomi	9.Sınıf	146	110,42	15,11	2,139	0,12
	10.Sınıf	90	114,27	12,26		
	11.Sınıf	15	113,53	16,10		
	Toplam	251	111,99	14,28		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 16 verileri incelendiğinde araştırmaya katılanların sınıf değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların anne eğitim durumuna göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Sınıf	N	Mean/ Ss	F	P	Tukey	
Sosyotropi	Okur yazar değil	5	90,4	14,25	2,624	0,035	2>4 3>4 5>4
	İlköğretim	69	96,15	16,57			
	Ortaöğretim	109	95,37	16,70			
	Lisans	63	88,92	18,92			
	Lisansüstü	5	107,4	16,80			
	Toplam	251	94,11	17,44			
Otonomi	Okur yazar değil	5	118,8	22,03	0,308	0,873	
	İlköğretim	69	111,75	14,17			
	Ortaöğretim	109	111,80	13,42			
	Lisans	63	112,15	15,25			
	Lisansüstü	5	110,4	17,64			
	Toplam	251	111,99	14,28			

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 17 verileri incelendiğinde araştırmaya katılanların anne eğitim durumu değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin sosyotropi alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Farklılaşmanın sosyotropi alt boyutunun hangi düzeylerinde olduğunu saptamak için çoklu karşılaştırma (post hoc) analizlerinden Tukey Testi uygulanmıştır. Araştırmaya katılanların annesinin eğitim düzeyi ilköğretim olanlar ile lisans olanlar arasında anne eğitim düzeyi ilköğretim olanlar lehine sosyotropi düzeyinin toplam puanı daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne eğitim düzeyi ortaöğretim olanlar ile eğitim düzeyi lisans olanlar arasında anne eğitim düzeyi ortaöğretim olanların sosyotropi toplam puanları daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne eğitim düzeyi lisansüstü olanlar ile eğitim düzeyi lisans olanlar arasında anne eğitim düzeyi lisansüstü olanların sosyotropi toplam puanlarının daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Otonomi alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 18. Katılımcıların baba eğitim durumuna göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Sınıf	N	Mean	Ss	F	p
Sosyotro	Okur yazar değil	1	84,0	.	0,628	0,643
	İlköğretim	55	96,89	17,14		
	Ortaöğretim	115	93,98	15,21		
	Lisans	74	92,32	20,89		
	Lisansüstü	6	94,83	15,41		
	Toplam	251	94,11	17,44		
Otonomi	Okur yazar değil	1	114,0	.	0,62	0,649
	İlköğretim	55	109,76	13,57		
	Ortaöğretim	115	111,92	14,16		
	Lisans	74	113,75	15,38		
	Lisansüstü	6	111,66	8,45		
	Toplam	251	111,99	14,28		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 18 verileri incelendiğinde araştırmaya katılanların baba eğitim durumu değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 19. Katılımcıların aile gelir durumuna göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Gelir Düzeyi	N	Mean	Ss	F	p
Sosyotropi	2900 TL-3900 TL	72	97,38	14,81	1,319	0,269
	3901 TL- 4900TL	61	91,81	19,67		
	4901 TL- 5900 TL	56	92,78	16,86		
	5901 TL ve üzeri	62	93,75	18,29		
	TOPLAM	251	94,11	17,44		
Otonomi	2900 TL-3900 TL	72	114,01	14,13	0,681	0,564
	3901 TL- 4900TL	61	111,29	15,32		
	4901 TL- 5900 TL	56	111,32	12,98		
	5901 TL ve üzeri	62	110,93	14,61		
	TOPLAM	251	111,99	14,28		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 19 verileri incelendiğinde araştırmaya katılanların gelir durumu değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 20. Katılımcıların lisanslı spor yapma durumuna göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Aile Spor yapma	N	Mean	Ss	F	p
Sosyotropi	Lisanslı spor yapmıyorum	116	95,17	17,55	0,286	0,835
	3 Yıldan az	48	93,54	14,40		
	4 - 7 Yıl	70	92,82	19,36		
	8 ve üzeri	17	93,76	17,19		
	TOPLAM	251	94,11	17,44		
Otonomi	Lisanslı spor yapmıyorum	116	111,51	13,91	0,172	0,915
	3 Yıldan az	48	111,93	16,51		
	4 - 7 Yıl	70	112,31	14,01		
	8 ve üzeri	17	114,05	11,88		
	TOPLAM	251	111,99	14,28		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 20 verileri incelendiğinde araştırmaya katılanların lisanslı spor yapma durumu değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 21. Katılımcıların ailesinden birinin spor yapma durumuna göre sosyotropi - otonomi düzeylerinin değerlendirilmesi

Alt Boyut	Aile Spor yapma	N	Mean	Ss	F	p
Sosyotropi	Anne	6	102,50	22,06	0,998	0,394
	Baba	29	95,79	16,97		
	Kardeş	56	95,83	19,27		
	Kimse ilgilenmiyor	160	92,88	16,67		
	TOPLAM	251	94,11	17,44		
Otonomi	Anne	6	100,83	15,28	2,5	0,60
	Baba	29	117,00	11,38		
	Kardeş	56	111,60	15,45		
	Kimse ilgilenmiyor	160	111,63	14,08		
	TOPLAM	251	111,99	14,28		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 21 verileri incelendiğinde araştırmaya katılanların ailesinden birinin sporla ilgilenme değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 22. Katılımcıların liderlik özellikleri ve sosyotropi-otonomi düzeyleri korelasyon analizi sonuçları

Alt Boyutlar		Öz	Gç	Go	İy	Pç	Sor	Sos	Oto
Özgüven	r	1	,649**	,634**	,484**	,636**	,600**	-0,106	,113
	p		<,001	<,001	<,001	<,001	<,001	0,093	0,073
Grupla Çalışabilme	r		1	,839**	,484**	,665**	,563**	,092	-0,006
	p			<,001	<,001	<,001	<,001	0,145	0,92
Güvenilir Olma	r			1	,492**	,695**	,635**	,109	,119
	p				<,001	<,001	<,001	0,085	0,06
İkna Yeteneği	r				1	,547**	,550**	-0,043	,058
	p					<,001	<,001	,494	0,359
Problem Çözme	r					1	,596**	0,121	,143*
	p						<,001	,055	,024
Sorumluluk	r						1	-0,084	,143*
	p							,186	,024

*P<0,05; **P<0,01

Özgüven: Öz , Grupla çalışabilme: Gç, Güvenilir olma: Go, İkna yeteneği: İy, Problem çözme: Pç, Sorumluluk: Sor, Sosyotropi: Sos, Otonomi: Oto

Tablo 22 verileri incelendiğinde liderlik özellikleri ölçeği ile sosyotropi-otonomi ölçeği arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Özgüven alt boyutu ile grupla çalışabilme alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,64$, $p=0,001$), özgüven alt boyutu ile güvenilir olma alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,63$, $p=0,001$), özgüven alt boyutu ile ikna yeteneği alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,48$, $p=0,001$), özgüven alt boyutu ile problem çözme alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,63$, $p=0,001$), özgüven alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,60$, $p=0,001$),

Grupla çalışabilme alt boyutu ile güvenilir olma alt boyutu arasında çok yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,83$, $p=0,001$), grupla çalışabilme alt boyutu ile ikna yeteneği alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,64$, $p=0,001$), grupla çalışabilme alt boyutu ile problem çözme alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,66$, $p=0,001$), grupla çalışabilme alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,56$, $p=0,001$),

Güvenilir olma alt boyutu ile ikna yeteneği alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,49$, $p=0,001$), güvenilir olma alt boyutu ile problem çözme alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,69$, $p=0,001$), güvenilir olma alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,63$, $p=0,001$),

İkna yeteneği alt boyutu ile problem çözme alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,54$, $p=0,001$), ikna yeteneği alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,55$, $p=0,001$),

Problem çözme alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,59$, $p=0,001$), problem çözme alt boyutu ile otonomi alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönde ($r=0,14$, $p=0,024$),

Sorumluluk alt boyutu ile otonomi alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönde ($r=0,14$, $p=0,024$), bir ilişki olduğu saptanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya katılanların liderlik özellikleri ölçeği, özgüven alt boyutu ortalamasının $2,99\pm 0,77$, grupta çalışabilme alt boyutunun $3,54\pm 0,84$, güvenilir olma boyutunun ortalaması $3,55\pm 0,95$, ikna yeteneği alt boyutunun ortalaması $2,32\pm 0,75$, problem çözme alt boyutunun ortalaması $3,11\pm 0,75$, sorumluluk alt boyutunun ortalaması $2,82\pm 1,08$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 6). Liderlik özellikleri ölçeğinin alt boyutlarından alınacak maksimum değerlere bakıldığında katılımcıların liderlik özellikleri yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılanların cinsiyetlere göre liderlik özellikleri ölçeğine verdikleri cevaplar incelendiğinde özgüven alt boyutu, grupta çalışabilme alt boyutu, güvenilir olma alt boyutu, ikna yeteneği alt boyutu, problem çözme alt boyutu ve sorumluluk alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 7). Benzer bir çalışmada Toprak (2019), ortaöğretim öğrencilerine liderlik özellikleri üzerine yaptığı çalışmada kadın öğrencilerin güvenilirlik düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Ortaöğretim öğrencileri üzerine yapılan başka bir çalışmada da Cansoy (2016), cinsiyete göre liderlik özelliklerinin toplam puanlarında farklılık olmadığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre liderlik özellikleri; özgüven, grupta çalışma, güvenilir olma ve sorumluluk alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu durumun 9. sınıf ile 11. sınıf ve 10.sınıf ile 11. sınıf arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Liderlik özellikleri; İkna yeteneği ve problem çözme alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Liderlik özelliği alt boyutlarında genel olarak 11. sınıf öğrencilerinin daha yüksek puanlara sahip olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 8). Cansoy (2016), tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Carpenter 1996, s. 135; Brick, 1998). Ayrıca sınıf ve yaş bağlantısı dikkate alındığında benzer özellik gösteren öğrencilerin liderlik özelliklerinin yüksek olduğunu destekleyen çalışmalarda mevcuttur. (Avcı, 2009; Ogurlu, 2012; Durmuş, 2011; Birol, 2005; Cansoy, 2015). Elde ettiğimiz verilerin aksine Cansoy (2015) yaptığı çalışmada elde ettiği veriler ortaöğretim öğrencilerinin liderlik özelliklerinin yaş değişkenine göre farklılaşmadığını ifade etmektedir. 11. sınıf öğrencilerinin özgüven, grupta çalışabilme, güvenilir olma ve

sorumluluk alt boyutlarının yüksek seviyede olmasını diğer sınıflara göre ergenlik döneminin sonlarında bulunmaları, kişiliklerinin oturmaya başlaması ve sporla ilgilenme oranlarının yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Katılımcıların anne eğitim durumu değişkenine göre liderlik özellikleri ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 9). Elde ettiğimiz bulguları Cansoy (2016) ve Durmuş' un (2011) yaptığı çalışmalar destekler durumdadır. Ciriş (2018) ve İbicioğlu ve diğerleri (2009) liderlik çalışmasında ise anne eğitim düzeyinin etkili bir değişken olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcıların baba eğitim durumu değişkenine göre liderlik özellikleri ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 10). Elde ettiğimiz bulguları Cansoy (2016) ve Durmuş' un (2011) yaptığı çalışmalar destekler durumdadır. Ciriş (2018) liderlik çalışmasında ise baba eğitim düzeyinin etkili bir değişken olduğunu ifade etmektedir.

Anne ve baba eğitimin seviyesinin çocukların liderlik özelliklerinin değişkenlik göstermesinde belirleyici bir değişken olmayışı dikkat çekicidir. Bu durumun çocukların rol model olarak farklı bireylere (öğretmen/antrenör) önermelerinden kaynaklanabilir. Ülkemizde okullaşma oranı her yıl artış göstermesinden ve eğitim düzeyinin yükselmesinden de kaynaklandığı düşünülebilir.

Katılımcıların aile gelir durumu değişkenine göre liderlik özellikleri ölçeğinin alt boyutu olan özgüven ve ikna yeteneği alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Tablo 11). Elde edilen analizler neticesinde özgüven alt boyutunda 2900 TL-3900 TL ve 5900 TL ve üzeri geliri olanlar arasında 5900 TL ve üzeri geliri olanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkna yeteneği alt boyutunda 2900 TL-3900 TL ve 5900 TL ve üzeri geliri olanlar arasında 5900 TL ve üzeri geliri olanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde ettiğimiz verileri Ciriş (2018) 11. ve 12. sınıf öğrencileri üzerine ve Ogurlu (2012) ortaokul öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmalar desteklemektedir. Bu çalışmalarda aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin liderlik özellikleri ortalama puanları yüksek çıkmıştır. Cansoy (2015) ve Külekçi (2015) çalışmalarında elde ettikleri veriler aile gelir düzeyinin etkili bir değişken olmadığını ifade etmektedirler. Aile geliri 5900 TL ve üzeri olanların özgüven ve ikna yeteneği alt boyutlarında farklılaşmanın diğer gelir düzeylerine göre daha rahat bir yaşam

sürdürebilme ve maddi kaynakları kişisel gelişimlere ayırabilme durumları olduğu düşünülebilir.

Katılımcıların lisanslı spor yapma durumuna göre liderlik özellikleri ölçeğinin alt boyutları olan özgüven ve iknat yeteneği alt boyutların anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Tablo 12). Bu anlamlı farklılık değişkenlerin hangi düzeyleri arasında olduğunu tespit edebilmek için çoklu karşılaştırma (post hoc) analizlerinden Tukey Testi uygulanmıştır. Elde edilen analizler neticesinde özgüven alt boyutunda lisanslı spor yapmayanlar ile 4-7 yıl arası lisanslı spor yapanlar arasında 4-7 yıl arası spor yapanlar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Özgüven alt boyutunda lisanslı spor yapmayanlar ile 8 ve üzeri yıl lisanslı spor yapanlar arasında 8 ve üzeri yıl lisanslı spor yapanlar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. İkna yeteneği alt boyutunda ise lisanslı spor yapmayanlar ile 4-7 yıl arası lisanslı spor yapanlar arasında 4-7 yıl arası spor yapanlar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Lisanslı spor yapma değişkeni liderlik özellikleri üzerinde farklılık yarattığını görmekteyiz. Toprak (2019) ve Ciriş (2018) yaptıkları liderlik özellikleri çalışmaları ile elde ettikleri veriler lisanslı spor yapanların liderlik özellikleri puan ortalamalarının daha yüksek çıktığını göstermekte ve yaptığımız çalışmanın verileri ile paralellik göstermektedir. Spor, bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimlerini olumlu yönde desteklemesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Katılımcıların ailesinden birinin sporla ilgilenme değişkenine göre özgüven, grupta çalışabilme, güvenilir olma ve ikna yeteneği alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 13). Özgüven alt boyutunda, ailesinden kardeşi sporla ilgilenenler ile sporla ilgilenmeyenler arasında kardeşi sporla ilgilenenler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Grupta çalışabilme alt boyutunda annesi sporla ilgilenenler ile sporla ilgilenmeyenler arasında annesi sporla ilgilenenler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Güvenilir olma alt boyutunda kardeşi sporla ilgilenenler ile sporla ilgilenmeyenler arasında kardeşinin sporla ilgilenenler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. İkna yeteneği alt boyutunda kardeşi sporla ilgilenenler ile sporla ilgilenmeyenler arasında kardeşi sporla ilgilenenler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Liderlik özellikleri ölçeğinin diğer alt boyutların aileden sporla ilgilenenler değişkenine göre istatistiksel olarak

anlamli bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Aileden birinin sporla ilgilenmesi çocukların liderlik özelliklerine pozitif yönde katkı sağladığını söyleyebiliriz. Literatürde aile içerisinde sporla ilgilenme durumu ile ilgili bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Çalışma bu yönden literatüre önemli bir kaynak olacaktır.

Katılımcıların sosyotropi-otonomi ölçeğinin sosyotropi alt boyutunun ortalamasının $94,11 \pm 17,44$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Otonomi alt boyutunun ortalaması $111,99 \pm 14,28$ olduğu sonucuna varılmıştır (Tablo 14). Katılımcıların sosyotropi ve otonomi puan ortalamaları yüksek çıkmıştır. Otonomik kişilik düzeyi sosyotropiye göre daha yüksek çıkması araştırma grubunun sporla ilgili olmasına sporla uğraşan kişiler kişisel başarıya önem veren daha özgür hareket etmeyi seven kişiler olmasıyla ilgili olabilir.

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre sosyotropi ve otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 15). Balık (2017), yetişkinler üzerinde araştırdığı kişilik özellikleri araştırmasında, Ceylan (2009), araştırmasında ve Keskin ve Yıldırım (2008), lisans öğrencileri üzerindeki araştırmasında cinsiyet değişkenine göre sosyotropi ve otonomi kişilik özelliklerinde anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu çalışmalarla verilerimiz paralellik göstermektedir.

Katılımcıların sınıf değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 16). Balık (2017), çalışmasında ve Akkaya (2009), üniversite öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada yaşlarına göre sosyotropi-otonomi puanlarının farklılaşmadığını tespit etmiştir. Çalışmamızdaki veriler bu çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Katılımcıların anne eğitim durumu değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin sosyotropi alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 17). Araştırmaya katılanların annesinin eğitim düzeyi ilköğretim olanlar ile lisans olanlar arasında anne eğitim düzeyi ilköğretim olanlar lehine sosyotropi düzeyinin toplam puanı daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne eğitim düzeyi ortaöğretim olanlar ile eğitim düzeyi lisans olanlar arasında anne eğitim düzeyi ortaöğretim olanların sosyotropi toplam puanları daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne eğitim düzeyi lisansüstü olanlar ile eğitim düzeyi lisans olanlar arasında anne eğitim düzeyi lisans olanların sosyotropi toplam puanlarının daha

yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Literatürde anne eğitim durumunun kişilik özellikleri ile ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Çalışma bu yönüyle literatüre katkı sağlayacaktır.

Katılımcıların baba eğitim durumu değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 18). Literatürde baba eğitim durumunun kişilik özellikleri ile ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Araştırma bu yönüyle literatüre katkı sağlayacaktır.

Katılımcıların gelir durumu değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 19). Balık (2017) ve Saymaz (2003), çalışmalarında aile gelir durumunun sosyotropi düzeyinde anlamlı farklılaştığı sonucu elde etmiştir. Çalışmamızdaki bu farklılığın sebebi kişiliği etkileyen anne-baba otoritesi, arkadaş çevresi ve psikolojik olaylar vb. etkenlerin varlığından kaynaklandığı düşünülebilir.

Katılımcıların lisanslı spor yapma durumu değişkenine göre sosyotropi ortalamaları birbirine yakın olmadığı görülmekte fakat istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Otonomi düzeyleri ortalamaları da birbirlerine yakın olmadığı görülmektedir. Otonomi düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 20). Büyükbasmacı ve Tazegül' ün (2016) spor yapan ve yapmayan bireyler üzerine yaptıkları çalışmada elde ettikleri verilerde ise sosyotropi boyutunda paralellik göstermekte, otonomi boyutunda elde edilen verilerde paralellik göstermemektedir. Bu farklılığın sebebinin araştırmaya katılan katılımcıların diğer sosyal aktivitelerle müzik, dans, tiyatro ve edebi çalışmalarla ilgileniyor olduğu düşünülebilir. Sosyotropi ve otonomi kişilik özellikleri araştırmalarına diğer sosyal faaliyetlerinde incelenmesi diğer çalışmalar için fikir sağlayabilir.

Katılımcıların ailesinden birinin sporla ilgilenme değişkenine göre sosyotropi-otonomi ölçeğinin tüm alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı edilmiştir (Tablo 21). Bu durumda aileden sporla ilgilenen birinin olması çocukların kişilik özelliklerine etkisinden söz edemeyiz. Literatürde aileden sporla ilgilenenlerin olması ile kişilik özelliklerini inceleyen bir araştırma olmamasından çalışmamız bu açıdan literatüre kaynaklık sağlayacaktır.

Katılımcıların verdikleri cevaplara göre liderlik özellikleri ölçeği, özgüven alt boyutu ile grupta çalışabilme alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,64$, $p=0,001$), özgüven alt boyutu ile güvenilir olma alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,63$, $p=0,001$), özgüven alt boyutu ile ikna yeteneği alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,48$, $p=0,001$), özgüven alt boyutu ile problem çözme alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,63$, $p=0,001$), özgüven alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,60$, $p=0,001$),

Grupla çalışabilme alt boyutu ile güvenilir olma alt boyutu arasında çok yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,83$, $p=0,001$), grupta çalışabilme alt boyutu ile ikna yeteneği alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,64$, $p=0,001$), grupta çalışabilme alt boyutu ile problem çözme alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,66$, $p=0,001$), grupta çalışabilme alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,56$, $p=0,001$),

Güvenilir olma alt boyutu ile ikna yeteneği alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,49$, $p=0,001$), güvenilir olma alt boyutu ile problem çözme alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,69$, $p=0,001$), güvenilir olma alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ($r=0,63$, $p=0,001$),

İkna yeteneği alt boyutu ile problem çözme alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,54$, $p=0,001$), ikna yeteneği alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,55$, $p=0,001$),

Problem çözme alt boyutu ile sorumluluk alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=0,59$, $p=0,001$), problem çözme alt boyutu ile otonomi alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönde ($r=0,14$, $p=0,024$),

Sorumluluk alt boyutu ile otonomi alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönde ($r=0,14$, $p=0,024$), bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların liderlik özellikleri alt boyutları ile sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri alt boyutları arasındaki ilişki, yönü ve düzeyine bakıldığında;

Liderlik özellikleri ölçeği ile sosyotropi-otonomi ölçeği alt boyutları arasında pozitif yönde çok zayıf ilişki ve hiç ilişki olmadığı görülmüştür (Tablo 22). Sonuç

olarak liderlik özellikleri sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri üzerinde etkili bir değişken değildir. Literatürde liderlik özellikleri ile sosyotropi-otonomi kişilik özelliklerinin incelendiği araştırmaya rastlanılmadığından dolayı bu çalışma literatüre önemli bir katkı sunacaktır.

Araştırmada elde edilen veriler neticesinde bazı önerilerde bulunmaktadır.

Araştırmada elde edilen veriler genel olarak literatürle paralellik göstermektedir. Araştırmaya katılanlar Nezihe Hasan Kılıç Anadolu Lisesinde eğitim öğretim gören öğrencilerle sınırlandırılması ve eğitimin uzaktan yapılıyor olması araştırmadan elde edilen verilerin daha genellenebilir olmasını engellemektedir.

Yapılacak diğer çalışmalarda daha büyük sayıda katılımcıya ulaşıp daha genellenebilir veriler elde edilebilir. Farklı değişkenlerinde etkisini liderlik ve kişilik özellikleri üzerinde inceleme yapılabilir.

Lise öğrencilerinin liderlik özelliklerini geliştirmek için beden eğitimi ve spor, müzik, görsel sanatlar dersine ve sosyal kulüp çalışmalarına önem vererek öğrencilere görev ve sorumluluk gerektiren etkinliklere yöneltme yapılarak liderlik özelliklerin gelişmesine, akademik başarının artmasına ve olumlu kişilik özelliklerinin oluşmasına fayda sağlayarak daha donanımlı bir birey yetiştirmek adına ülkemize katkı sağlanabilir. Aynı zamanda veli akademileri kapsamında velilere yönelik liderlik özellikleri adına bilgilendirici eğitimler düzenlenebilir.

Okullarda spor kulübü faaliyetlerini arttırarak öğrencileri spor yapmaya, spor organizasyonu ve rekreasyon faaliyetleri düzenlemeye yöneltmek liderlik ve kişilik özelliklerine olumlu katkıda bulunmaları sağlanabilir.

Ortaöğretim kademelerinde rehberlik servislerince öğrencilere liderlik ve sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri hakkında farkındalık programları geliştirilerek öğrencilerin kendilerinin farkına varması adına eğitim çalışmaları planlanabilir.

Bireyin yetişmesinde ve bazı kişilik özelliklerinin gelişmesinde anne eğitim durumunun ne kadar önemli olduğu çalışmamızda görülmüştür. Diğer çalışmacılar annenin çocuk üzerinde etkili olabilecek diğer değişkenleride inceleyebilirler. Liderlik

özelliklerini ön plana çıkaracak değişkenlerde eklenerek daha geniş kapsamlı ve daha küçük yaş grupları üzerinde incelemeler yapılabilir.

Eğitim fakültelerine öğrencilerin liderlik ve kişilik özelliklerini geliştirecek yöntem ve tekniklere ağırlık verilip bu konuda gelişim sağlanabilir. Görevde olan öğretmenlere de hizmet içi eğitim, kurs ve eğitimlerle liderlik ve kişilik özellikleri üzerine gelişimleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aaron, T. Beck et al, Development of The Sociotropy-Autonomy Scale: A Measure of Personality Factors in Psychopathology, Unpublished Manuscript, (Philadelphia: University of Pennsylvania, 1983). Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF00960448>
- Adair, J. (2005) Etkili Liderlik. (Fatma Beřeneki Çev). İstanbul: Babıalı Kùltür (s.17).
- Afkhami, A., Eisenberg, A., ve Vaziri, H. (2007). Kadınlar İçin Liderlik Eğitimi El Kitabı (şişman Z, ev.) Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı İstanbul,2007,s.17.
- Akkaya, E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Otonomik-Sosyotropik Kişilik Özellikleriyle Öğrenilmiş Güçlülük Düzeyleri Arasındaki İlişi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Allen, R., Miller ve Shelly, S. (2007). A' dan Z' ye Kişiliğiniz. (Sıla Alayunt. Çev). İstanbul: O Yayınları.
- Arkanoc, S. (1993). Grup ilişkileri. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Arvonen, J., Ekvall, G. (1999). "Effective Leadership Style", Creativity and Innovation Management, 8, 242.
- Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, (1986). Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları. C III, Sayı7.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., ve Hoeksema, S. N. (2008). Psikolojiye Giriş. (Alogan, Y. Çev). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Avcı, B. (2009). Öğrencinin Liderliği (Yayılanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Aydın, A. (2003). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ayvazoğlu, A. (2017). Psikologların Kullandığı Mizah Tarzları ile Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi.
- Balçık, B. (2004). İşletme Yönetimi. Konya: Atlas Yayınevi.
- Balık, T. (2017). Sosyotropik ve Otonomik Kişilik Özellikleri Sahip Yetişkinlerin Stresle Başa ıkma Tarzı ve Ruhsal Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). istanbul Haliç Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakùltesi, Psikoloji Bölümü.
- Basım, N., ve Argan, M. (2009). Spor Yönetimi. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Bass, B. M. (1990). Bass & Stogdill's handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications. New York: Free Press.
- Başaran, İ.E. (2004). Yönetimde insan ilişkileri. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Başoğlu, U. D (2006). Askeri Liselerde Eğitim Öğretim Gören Takım Spor Yapan, Bireysel Spor Yapan ve Spor Yapmayan Öğrencilerin Liderlik Özellikleri. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından eşirildi.
- Baymur, F. (1985). Genel psikoloji. İstanbul: İnkılap Kitabevi
- Beck, R., Taylor, C., ve Robbins, M. (2003). Missing Home: Sociotropy and Autonomy and Their Relationship to Psychological Distress and Homesickness in College Freshmen, Anxiety, Stress and Coping, 16(2), 155-166. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/1061580021000056979>
- Bedel, E.F.(2008).Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları ve Bazı Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler. Eğitimde Kuram ve Uygulama. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eku/issue/5447/73872>
- Belker, L.B.(1999). Yöneticiliğe İlk Adım. (Şenbabaoğlu, Ş. Çev.). İstanbul: İnkılap kitabevi.
- Biol, Z.H. (2005). Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin mükemmeliyetçilik, benlik saygısı, liderlik özelliklerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Büyükbasmacı, Y.E., ve Tazegül, Ü. (2016). Düzenli olarak spor yapan ve yapmayan bireylerin Sosyotropik-Otonomik kişilik düzeylerinin karşılaştırılması. Asos Journal.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Cansoy, R. (2015). Türkiye’de ortaöğretim okullarındaki öğrencilerin gençlik liderlik özelliklerinin incelenmesi. (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Carpenter, B. O. (1996). A study of leadership characteristics and skills of gifted and talented secondary students (Order No. 9633106)(ProQuest Dissertations & Theses Global. (304282824).
- Ceylan, M. (2005). Stresle Başacıkmanda Bilişsel Stratejilerin Kullanılmasında Cinsiyet ve Kişilik Değişkeninin Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi.
- Ceylan, M., Akçakoyun, F. ve Sukan, H.D.(2016). Bir Ekstrem Spor Olarak Uçurtma Sörfünün Sosyotropi ve Otonomi Düzeyi Üzerindeki Etkisi. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 11(2), Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/370629>

- Ciriş, V. (2018). 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin liderlik özelliklerine etkisinin spor yapma durumu açısından incelenmesi (Doktora Tezi) Yök Tez veri tabanından erişildi.
- Clark, D.A. and Oates, T. (1995). Daily hassles, major and minor life events, and their interaction with sociotropy and autonomy, *Behavior research and therapy*, 33 (7); 819-823. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(95\)00020-X](https://doi.org/10.1016/0005-7967(95)00020-X)Get rights and content
- Clifford, T.Morgan. (1984). *Psikolojiye Giriş*. (Arıcı, H. ve diğerleri. Çev.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayını.
- Cremer, D.(2006).Affective and Motivational Consequences of Leader Self-Sacrifice: The Moderating Effect of Autoratic Leadership, *The Leadership Quarterly*, s.17-79. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2005.10.005>
- Çelebi, M. (2002). Doğa Eğitimi Etkinliklerinin, Liderlik Becerilerinin Ortaya Çıkarılmasındaki Rolü.(Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi.
- Dempster, N. ve Lizzio, A. (2007). ‘Student leadership: Necessary research’, *Australian Journal of Education*, 51(31), 276-285.
- Donuk, B. (2007). *Liderlik ve Spor*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Durmuş, Ö. (2011). İlköğretim ve lise öğrencilerinde görülen liderlik davranışlarının araştırılması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi.
- Efekan, H. (2007). Kara Harp Okulu Olimpik Spor Branşlarında Yapılan Bireysel Sporlar ile Takım Sporlarının Harbiye’lilerin Liderlik Özelliklerine Sağladığı Etkilerin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından eşirildi. (224335).
- Erdoğan, İ. (1991). *İşletmelerde Davranış*. İÜ İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayını, İstanbul.
- Erengil, Cengiz (2005). *NLP İle 1 Numara Olmak*. İstanbul: Ares Kitap.
- Erkutlu, H.V. (2014). *Liderlik, Kuramlar ve Yeni Bakış Açılıarı*. Ankara: Efil yayınevi.
- Goleman, D, Boyatzıs, R., Mckee A. (2002). *Yeni Liderler*. (Nayır, F. Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Güney, S.(2000). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Harvard Business Scholl Publishing Corporation,(2007). *Liderlik*. İstanbul: Optimist Yayınları.
- Higgs, M. (2003). Developments in leadership thinking. *Organizational Development and Leadership Journal*, 24, 273-284. doi: 10.1108/01437730310485798

- İbicioğlu, H. Özmen, H. İbrahim, Taş, S. (2009). Liderlik Davranışı Ve Toplumsal Norm İlişkisi: Ampirik Bir Çalışma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2).
- Jerry, M. Burger. (2006). Kişilik. (İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu. Çev). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Kabakçı, E. (1997). Üniversite Öğrencilerinde Sosyotropik/Otonomik Kişilik Özellikleri, Sosyotropik - Otonomik Yaşam Olayları ve Depresyonda Belirti Kümeleri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karakaş, F. Sıfır Merkezli Liderlik. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Karaküçük, S. ve Yetim, A. (1996). "Rekreasyon Etkinliklerinde Liderlik ve Fonksiyonları", G.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1: 65, Ankara.
- Karasar, N. (2017). Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, N., Astı, T., Acaroğlu, R., Kaya, H., ve Sendir, M. (2006). Hemşire Öğrencilerin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi. C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. Cilt. 10(3), ss.1-11. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/>
- Keçecioglu, Tamer (2003). Lider- Liderlik. İstanbul : Okumuş Adam Yayınları.
- Keklik, B. (2012). Sağlık Hizmetlerinde Benimsenen Liderlik Tiplerinin Belirlenmesi: Özel Bir Hastane Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(1), 73-93. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/akuiibfd/issue/1621/20318>
- Keskin, G., ve Yıldırım, G.Ö. (2008). The evaluation of university students in terms of problem solving, autonomy, multiple intelligences based on constructive approach norms. İnönü University Journal of the Faculty of Education, 9, 16, 67-88.
- Koçel, T.(2010). İşletme Yöneticiliği. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Kolasa, B. (1979). İşletmeler için Davranış Bilimlerine Giriş. (Tosun, K. ve diğerleri. Çev.). İstanbul: İÜ İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayını.
- Kozacıoğlu, G., Gördürür, H.E. (1995). Bireyden Topluma Ruh Sağlığı. İstanbul: Melissa Matbaacılık.
- Köknel, Ö. (1986). Kişilik. İstanbul: Öz Dizgi Matbaası.
- Köymen, M.A. (1976). Tuğrul Bey ve Zamanı. İstanbul: Kültür Bakanlığı Eserleri.
- Lelord, F. ve Andre, C. (2015). Zor Kişilikler”le Yaşamak. (Madenci, R.Çev). İstanbul: İletişim Yayınları..

- Luthans, F. (1985). *Organizational Behavior*. (McGraw-Hill, Inc.). Singapore.
- McBride, C., Bacchiochi, R., Bagby (2005). Gender differences in the manifestation of sociotropy and autonomy personality traits, *Journal of abnormal psychology*, 38(1), 129-136. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.03.014>Get rights and content
- Murphy, S. ve Johnson, S. (2011). ‘The benefits of a long-lens approach to leader development: Understanding the seeds of leadership’ *Leadership Quarterly*, 22(3), 459-470.
- Oğurulu, Ü. (2012). *Liderlik Beceriler Geliştirme Programının Üstün Zekâlı Olan Ve Olmayan Öğrencilerin Liderlik Becerilerine Etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, A.K. (1997). *Gerçekçi Yönetişim*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özerkkan, K.N.(2004). *Spor Psikolojisine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2001). *Örgütsel Davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Sato, T. ve McCann, D. (2007). Sociotropy-Autonomy And Interpersonal Problems, Depression and Anxiety, vol.24, pp.153-162. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1002/da.20230>
- Saymaz, İ. (2003). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Senge, P., Flowers, B. S., Jaworski, J. ve Scharmer, C.O. (2007). *şimdi Burada*. İstanbul: GOA Basın Yayın ve Tanıtım.
- Serinkan, C. ve Barutçu, E. (2006). Pamukkale Üniversitesi Öğrencilerinin Kariyer Planları ve Sosyotropi-Otonomi Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*. Cilt.8, Sayı 2, s.321. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/akuiibfd/issue/1632/20481>
- Sezer, B.U.(1985). *Yönetmel Liderlik ve Halkla ilişkiler*. Ankara: Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Sidney, J. Blatt and David C. Zuroff, *Interpersonal Relatedness and Self-Definition: Two Prototypes for Depression*, *Clinical Psychology Review*, Vol. 12, No. 5, 1992, s. 527-62. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(92\)90070](https://doi.org/10.1016/0272-7358(92)90070)
- Sorenson, G.(2000). *An Intellectual History of Leadership Studies*, American Political Science Association Congress, Washington D.C.
- Sütçü, O. (2008). *Stratejik Liderlik*. (Yüksek Lisans Projesi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kahramanmaraş.

- Şimşek, Şerif (2002). Yönetim ve Organizasyon (7. Basım) Konya:Günay Ofset
- Şişman, M., ve Turan, S.(2001). Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Tabak, A. (2005). Lider ve Takipçileri. 1. Baskı. Ankara: Asil Yayınları.
- Tekin, Y. (2007). Modern Bir Liderlik Yaklaşımı Vizyoner Liderlik; Antalya da Faaliyette Bulunan Beş Yıldızlı Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi.
- Temen, B.(2002). Örgütte Kişisel Gelişim. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Tolan, B. (1991). Toplum Bilimlerine Giriş. Ankara: Feryal Matbaacılık.
- Toprak, A. (2019). Spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin kişisel sorumluluk ve liderlik özelliklerinin incelenmesi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Veccio, R.P. (1988). Organizational Behaviour. The Dryden Press.
- Vugt, M, Jepson, S. and Hart C. (2004). Autocratic Leadership in Social Dilemmas", Journal of Experimental Social Psychology, 40:5, s. 1-13. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1016/S0022-1031\(03\)00061-1](https://doi.org/10.1016/S0022-1031(03)00061-1)
- Yılmaz, İ. (2008). Sporcu Algıları Çerçevesinde Farklı Sporcu Branşlarındaki Antrenörlerin Liderlik Davranış Analizleri ve İletişim Beceri Düzeyleri. (Doktora Tezi). Ankara.
- Zuroff, D. C., ve Fitzpatrick, D. K. (1995). Depressive personality styles: implications for adult attachment, Personality and Individual Differences, 18(2), 253–265. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(94\)00136-G](https://doi.org/10.1016/0191-8869(94)00136-G)Get rights and content

EKLER

EK A. Kişisel Bilgi Formu ve Ölçekler

Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyet : ( ) Kadın ( ) Erkek

Kaçıncı sınıftasınız?

( ) 9

( ) 10

( ) 11

Kaç yıldır lisanslı spor yapıyorsunuz?

( ) Lisanslı spor yapmıyorum

( ) 3 Yılden az

( ) 4-7 yıl

( ) 8 Yıl ve üzeri

Ailenden sporla ile ilgilenen var mı?

( ) Anne

( ) Baba

( ) Kardeş

( ) Kimse ilgilenmiyor

Annenizin Eğitim Durumu:

( ) Okur Yazar Değil

( ) İlköğretim

( ) Ortaöğretim

( ) Lisans

( ) Yüksek Lisans

( ) Doktora

Babanızın Eğitim Durumu:

- Okur Yazar Değil
 İlköğretim
 Ortaöğretim
 Lisans
 Yüksek Lisans
 Doktora

Ailenizin gelir durumu:

- 2900 TL - 3900 TL
 3901 TL - 4900 TL
 4901 TL - 5900 TL
 5901 TL ve üzeri

Ek 1: Liderlik Özellikleri Ölçeği.					
Maddeler	Asla	Çok ender	Ara sıra	Sıklıkla	Daima
Açıklama: Kendinizle ilgili sınıftaki arkadaşlarınızı düşünerek aşağıda yer alan ifadelere ne derece katıldığınızı. Yanındaki seçenekleri kullanarak işaretleyiniz.					
Sınıf içinde bir çalışma organize ederken bana ihtiyaç duyarlar.					
Bir konu hakkında benim görüşlerime başvururlar.					
Yapılan çalışmalarda öne çıktığımı görürler.					
Yeteneklerimi geliştirdiğimin farkındadırlar.					
Farklı ortamlarda öne çıktığımı görürler.					
Kendime güvendiğimi bilirler.					
Fikirlerimi korkusuzca savunduğumu bilirler.					
Beni bir oyunda ve faaliyette kaptan ya da başkan olarak seçerler.					
Benimle ortak iş yapmaktan zevk alırlar.					
Birlikte çalışmaktan hoşlandığımın farkındalar					
Onlara destek verdiğim için motive olurlar.					
Benimle dostluklarının bozulmasını istemezler.					
Sınıf arkadaşlarımla vakit geçirmek beni mutlu eder.					
Sınıftakiler kararlarına saygılı davrandığımı bilirler.					
İhtiyaçlarını rahatlıkla bana söylerler.					
Başkaları ile ilişkilerime önem verdiğimin farkındadırlar.					
Çevremdekilere haksızlık yapmadığımı bilirler.					
Başkalarına yol gösterdiğimi bilirler.					
Çevremdeki insanlara her türlü yardımcı olduğumu görürler.					
Çevremdekilere adaletli davrandığımı düşünürler.					
Kavga çıktığında barıştırmak için beni çağırırlar.					
Kararlarımı çabuk vermediğimi ve kararsız olmadığımı bilirler.					
Başkalarının fikirlerini değiştirmeye çalıştığımı düşünürler.					
Meraklı biri olduğum için soru sorduğumu bilirler.					
Yeteneklerime göre bana farklı görevler verirler.					
Değişik sorunlara farklı çözüm yolları ürettiğimi görürler.					
Planlı olduğumu bilirler.					
Sabırlı davrandığım için değişik sorumlulukları bana verirler.					

BECK SOSYOTROPİ VE OTONOMİ ÖLÇEĞİ

Bu ölçek insanların insanlarla olan etkileşim biçimini / tarzını belirlemek için hazırlanmıştır. Lütfen aşağıdaki cümleleri okuduktan sonra, cümlelerin kişiliğinizi ne ölçüde tanımladığını derecelendirilmiş cetvel üzerinde işaretleyiniz.

Aşağıdaki ifade sizi ne kadar tanımlıyor?	%0	%25	%50	%75	%100
1. Kendimi diğer insanlara hep iyi davranmak zorundaymış gibi hissedirim.					
2. Özgür ve bağımsız olmak benim için çok önemlidir.					
3. İyi bir iş yaptığımda bunu benim bilmem, başkalarının bilmesinden daha önemlidir.					
4. Yaşadığım güzel olayları başka insanlarla paylaştığımda o olaylar bana daha da güzel gelir.					
5. Diğer insanların duygularını incitmekten korkarım.					
6. İnsanlar benim davranışlarımı ya da yaptığım işleri yönetmeye kalkarlarsa rahatsız olurum.					
7. İnsanlara "hayır" demek bana zor gelir.					
8. Hafta sonlarında başkalarıyla birlikte olacağım bir etkinlik planlamazsam kendimi kötü hissedirim.					
9. Bir grubun üyesi olmaktansa, kendine özgü bir birey olmayı daha değerli görürüm.					
10. Kendimi hasta hissettiğim zaman yalnız kalmayı tercih ederim.					
11. İnsanlar zayıf yönlerimi, hatalarımı bilirlerse, beni sevmeyecekler diye endişelenirim.					
12. Bir konuda kendimi haklı görüyorsam, başkalarının hoşuna gitmese de düşünce ve duygularımı açıkça söylemekten çekinmem.					
13. Misafirlikteyken sadece oturup konuşmaktan rahatsız olurum. Bunun yerine, kalkıp bir şeyler yapmayı isterim.					
14. Bir işte insanın kendi amaçlarına ve standartlarına ulaşması, diğer insanların koyduğu standartlara ulaşmasından daha önemlidir.					
15. Diğerlerini memnun etmek için kendime ters düşen işler yaparım.					
16. Yalnız başıma uzun yürüyüşler yapmaktan hoşlanırım.					
17. Diğer insanların beni sevmeleri, önemli başarılar elde etmemden daha önemlidir.					
18. Bir lokantada kendi başıma akşam yemeği yemek beni rahatsız eder					
19. Hayatımdaki bir insanın bana gerçekten ilgi duyduğunu hissetmezsem yaptığım işlerden zevk almam.					
20. Bir şey yapmaya karar verirken başka kişilerin düşüncelerinden etkilenmem.					
21. Kalkıp istediğim yere gidebilme özgürlüğüne sahip olmak benim için çok önemlidir.					
22. İşimde başarılı olmak benim için arkadaş edinmekten daha önemlidir.					
23. Duygularımı kontrol altında tutmanın önemli olduğuna inanırım.					
24. Diğer insanların yanındayken benden ne beklediklerinden emin olamazsam rahatsız olurum.					

25. Diğer insanlara yardım etmeyi, onların bana yardım etmelerinden daha rahat kabul ederim.					
26. İlk defa gideceğim bir yeri tek başıma ziyaret etmek, benim için eğlenceli olmaz.					
27. Eğer bir arkadaşım beni uzun süre aramazsa, beni unuttuğunu düşünerek endişelenirim.					
28. Diğer insanlarla yakın ilişkiler içinde olmaktansa, sürekli çalışıp iş çıkarmak benim için daha önemlidir.					
29. Beni sevmediklerini bildiğim insanların yanında rahatsız olurum.					
30. Bir amaç benim için önemli ise, diğer insanları rahatsız etse bile o amaca ulaşmaya çalışırım.					
31. Sevdiğim insanlardan ayrı olmak benim için zordur.					
32. Bir amaca ulaştığım zaman insanlardan gelecek övgülerden çok, o amaca ulaşmaktan ötürü memnunluk duyarım.					
33. Diğer insanların hoşlanmayacağını düşünerek söyleyeceğim şeyleri dikkatlice seçerim.					
34. Geceleri evde tek başıma kaldığımda, kendimi yalnız hissederim.					
35. Sık sık ailemi ya da arkadaşlarımı düşündüğümü fark ederim.					
36. Kendi planlarımı kendim yapmayı tercih ederim, böylece diğerleri tarafından kontrol edilmem.					
37. Çevremde başka insanların olmasına ihtiyaç duymadan, bütün bir gün rahatça tek başıma kalabilirim.					
38. Biri benim dış görünüşümü eleştirdiğinde, diğer insanların da beni çekici bulmayacaklarını düşünürüm.					
39. Bir işi bitirmek, insanların o konuda nasıl tepki göstereceklerini düşünüp endişelenmekten daha önemlidir.					
40. Boş zamanlarımı diğer insanlarla birlikte geçirmekten hoşlanırım.					
41. Özel hayatıma karışıldığını düşündüğüm için, özel soruları yanıtlamayı sevmem.					
42. Bir sorunum olduğunda, başkalarının beni etkilemelerine izin vermektense, sorunu kendi başıma düşünüp, bir çözüm bulmayı tercih ederim.					
43. İnsanlar kişiler arası ilişkilerde genellikle, birbirlerinden çok şey beklemektedirler.					
44. Yeni tanıştığım bir kişinin beni beğendiğini ya da sevdiğini anlayamazsam rahatsız olurum.					
45. Diğer insanların hedeflerini kabul etmektense, kendi hedeflerimi ve standartlarımı kendim belirlemeyi tercih ederim.					
46. Başkalarını rahatsız ettiğimi düşünmek bana kaygı verir.					
47. Diğerleri tarafından beğenilip sevmek ya da onaylanmak benim için önemlidir.					
48. Bir işi bitirmek, bana göre o iş için verilecek ödülünden daha zevklidir.					
49. Diğer insanlarla yakın ilişkiler kurduğumda kendimi emniyette hissederim.					
50. Diğer insanlarla beraber olduğumda, onların benimle birlikte olmaktan hoşlanıp hoşlanmadıklarını					

anlamak için ipuçları ararım.					
51. Yalnız başıma uzaklara gidip, yeni yerler keşfetmeyi, araştırmayı severim.					
52. Herhangi bir kişinin bana kızdığını düşünsem de, özür dilemek istemem.					
53. Başıma tatsız bir olay gelirse, başvuracağım bir yakınımın olduğundan emin olmak isterim.					
54. Uzun bir toplantıda sonuna kadar oturmak zorunda kalırsam, kendimi hapsedilmiş gibi hissedirim.					
55. İnsanların benim özel hayatıma ait konularda soru sormalarından ya da fikir vermelerinden hoşlanmam.					
56. Diğerlerinden farklı olmak beni rahatsız eder.					
57. Bence bir hapisanede bulunmanın en zor yanı, özgürce dolaşamamaktır.					
58. Yaşlanmanın en kötü yanı yalnız kalmaktır.					
59. Sevdiğim bir insanın öleceğini düşünerek çok endişelenirim.					
60. Diğer insanlar beni reddedecek olsa bile haklarımı savunmaya devam ederim.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Serhat TOPÇU
Uyruğu : T.C

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans		
Lisans	Kırkpınar B.E.S.Y.O	03.07.2014
Lise	Tekirdağ Lisesi	16.06.2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012	Edirne Gençlik ve Spor İ.M.	Tenis Ant.
2012	Tekirdağ Gençlik ve İl SporM.	Tenis Ant.
2014	Edirne D.S.İ	Tenis Ant.
2016	Tekirdağ Yüzme Kulübü	Yüzme Ant.
Halen	Milli Eğitim Bakanlığı Bed. Eğit. ve SporÖğrt.	